

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... > 10.—
 Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám: 61—38.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott

— © Budapest, szeptember hó 15. © —

Október elsejével kezdődik az új évnegyed.

Ami tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.
 Félévre 10 kor.
 Negyedévre 5 kor.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blankettákat mellékelünk.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
 VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Politikai szilánkok.

— szept. 13.

Kinn csunya világ van és a papirtemplomokban ijesz-tően zendül a félrevert harang: a tetők felől megdagadt hegyi beszédek áradnak... Vissza, vissza a könyvesházba, és — gyertyavilágnál, lehunyt rollók mellett — üssük fel a nagy latin riportert, a Galbák és Vespasiánok prédikáló tárgyát, Tacitust: »A kavargás korszakában mindenki szónokol és minden szónok annyit ér, amennyi befolyást gyakorol az ingatağ népre, s ki minél nagyobb súlyal képes terhelni szavát, annál több jóakarót szerez, s a praetori és konzuli méltóság önként az ölébe hull... A szónoki művészet annak a korlátoltságnak a nevelt leánya, amelyet a bolondok szabadságnak hívnak; a lázadás kísérője, a fékevesztett nép izgatója, engedetlen, hazug, makacs, vakmerő és elbizott, melynek a jól rendezett államban helye nem lehet. És szónokolnak a fegyverforgatásra termettek is és az előkelők, Lentulus, Metellus, Curio, Pompejus. Igen, az előkelők: Apponyi, Károlyi, Esterházy. De Tacitus óta kissé változott a világ, és a rétor mellett két új kategória támadt: az irkáló és a gondolkodó politikai vezér. Parlamenti szaturnáliáink előtánczosai mind megforgatták a pennát és... és egyikük se tudott írni. Szegény Salamon Ferencz mindig megborzadt, amikor Kemény Zsigmond ráizent, hogy menjen Deák Ferenczhez, az öreg ur cikket ír; neki kellett esztergályozni a »kriminális törvények aprólékosságával« megkomponált mondatokat. Az Andrássy Gyula írása még rettenetesebb volt; a nagyszerű grandseigneur ezzel el is kérkedett, ahogy kérkedően mondogatta, hogy ő az egyetlen ember Magyarországon, aki nem olvasta az Eötvös Karthausját. A Tisza Kálmán

stilusát még zseniális inasa: Mikszáth se szolgálta ki elismeréssel és Kákai Aranyos valósággal kalodába tette: »nem csinos és még sem csintalan, sehol semmi tűz, hevület, esprit. Ma Kossuth Ferencz nyul a leggyakrabban a tollhoz, ujabban már oly gyakran ír e gallus módi, elegáns kurucz, mintha akkord-munkában dolgozna és szemmel láthatóan bántja, hogy egy teremtett lélek se hallgat a szavára. Egy-egy nagyobb esemény elé egész mondat-bandériumokat küld és bizonyára meglepődne, ha valami hiv embere megmondaná neki, hogy a mondataiba csak hálni jár a gondolat, izzadtak, zörgők és szárazok, mint a hektikás ember. Ujabban még egy vezérlőpolitikus tűnt fel a sajtó Parnasszusán: Tisza István. Kemény, katonás léptekkel, szürke waffenrokkban jár az »irálya«, de jár és... talán méltóztatnak ismerni a mondát: micsoda kincs hasadt ki a Tisza-konokság sziklájából. Hát — hol is kezdjem — a Tiszák a XVIII. század végén csak amolyan hatterkes bocskoros nemesek voltak és valami irtó nagy pörtől függött, lesznek-e valaha is módosak. Ahogy a pör a Curia elé került, az öreg Tisza — a Lajos apja — reggeltől estig ott kuporgott egy kövön a Curia kapuja előtt, szemben a barátok templomával és minden ki-bemenő birónak elsírta, hogy »én vagyok az a szerencsétlen Tisza, akinek a pöre itt fekszik a Curián, hat gyereke van és az Isten szerelmére kérem, ne hagyja őket elveszni«. A birókat végre nervózássá tette a sok rimánkodás és — üsse a kő — odaitélte a pört Tiszának. Ez, persze, mese, de a »Mehr Licht« is mese és mégis elhiszszük, mert »ugy ri, miképp legtöbbször a malacz« és hiába tudjuk, hogy a Napoleon utolsó szavait: je revois Kléber, Ney... Thiers találta ki, sőt némelyek szerint egy újságíró, aki öt fillért kapott sorjáért, hiába: mégis hiszünk bennük. A Tisza-mesével is így vagyunk, ha százszor nem igaz is, elhiszszük, mert ismerjük a híres Tisza-makacs-ságot, ismerjük a heroizmusát és az erkölcsi kurzusát... De beszéljünk a beszélőkről. Itt Apponyi a szénior; de őneki a retorika a raison d'être-je, ... a cigány heggedül, a portugál dudál, a szerencsétlen ember flótázik és Apponyi beszél. És egész természetes, hogy most is a retorikája köszörüin élesíti a dárdáit és a keresztjeit... Miatyánk, add meg neki az ő mindennapi meggyőződését. Mellette a legendás vagyonu és mégis szimpátikus agrár: nagykárolyi gróf Károlyi Mihály kezdi legjobban ismerni az akusztikát a tömeglélek koncert-termében: ő most a »vörös herczeg«, a magyar forradalom Egalité Fülöpje; »Von Versailles bis Sansibar« nem volt akkora az ut, amekkorát a gróf az OMGE feketetengerétől a népgyűlések vöröstengeréig megtett. És megtette: száraz lábbal és egy nap alatt és »egy nap alatt« lett híressé, mint lord Byron a Child Harold

első éneke után. A Károlyi-radikalizmus különben nem elől nélkül való; egy Károlyi — Tibor — lefordította a Quinet Edgard nagy munkáját »A forradalomról« és az instalásban, amit elejbe irt, a következő patronok robbannak: »a szabadság minden politikai intézmény czélpontja és emeltyüje; és annak, aki az emberiség szabad jövőjében bizik, kishitűnek lenni nem szabad«. A Károlyi Mihály és az Apponyi közé rakódó szónok-rétegből Polónyi Géza feketélik ki a legzajosabban... nyugodtan hajthatjuk tehát álomra fejünket; mert ahol Polónyi felbujkál, ott sohasem fogják a hazát eladni. Csak megvenni... És most: »a gondolkodó politikusokról«. Ők, szegények, nagyon kevesen vannak és olvassuk a multak évkönyvében, hogy amidőn Arulenus Rusticus Thraseáról és Herennius Senecio Helvidiusról magasztalással irtak: halálbüntetést szenvedtek s miüket a fórumon elégeték. *A másik*: a magyar tory »Könyves Kálmán«-ja, Andrassy Gyuláról... egy historiai kép jut az eszembe. Moms Tamást, az utópistát a halálos ítélet kihirdetése után megkérdezte a bíróság elnöke:

— Ön tehát, aki most elmondta, hogy mit gondol a mi törvényeinkről, ön azt hiszi, hogy okosabb az országgyűlésnél, a püspököknél, a nemességnél, az egész népnél?

— Mylord, — felelt az utópista — én száz szentet tudok idézni magam mellett.

Száz angol szentet...

L'apropos fait tout dans les grandes affaires, dans les revolutions des états, írja Rousseau; Caesar Scipio Africanus idejében sohse hódította volna meg a világot és Mohamed ma talán városi hivatalnok lenne Mekkában. Milyen korba lehet belehelyezni Andrassy Gyulát; talán az I. Károly korába; határozottan van benne valami Cromwellből: ő is csak álarcz alatt meri leütni az ellenség fejét. E pillanatban is ilyen gyöngédséggel készül dögszagra, — Károlyt most Lukács Lászlónak hívják — ettől eltekintve azonban jól van, tizenegykor kel, és nincs más baja, mint a barátai, akik a tradíciók aszfaltjától szüz utca kezére játszszaák a politikai hatalmat. Az ordó-felhőszakadást, amivel most Zeus az ellenséges területet megtermékenyítette, úgy tekinti, mint Zeus tüntetését az ő személye ellen és míg ezzel szemben Bollingbrocke, Burke, Pitt, Peel, Cobden és Gladstone kíséretében tüntető körmenetre viszi a lelkiismeretét: nem hallja meg a milliók jaját, — hogy a záloglevelek egyre özönlenek vissza és a magyar koronajáradék 86-85-ös kurzuson áll.

És beszéljünk végül az ellenzék gondolkodójáról. Ő annak a Magyarországnak a képviselője, amely a parlamenten kívül él; a szociáldemokráciáé. A fej jussán az ő delegátusának kellene az asztalfőn ülni: a tudós Kunfi Zsigmondnak, aki im a Jövendő libériájában áll az ajtóban és csökönyösen, komoran sürgeti a társaságot:

— Uram, a kocsi... a választójog előállott.

Lengyel Ernő.

Minden bün köznapi, éppugymint minden köznapiság bün.

*

Olyan eszme, mely nem veszedelmes, nem érdemli meg, hogy egyáltalában eszmének nevezzék.

Szeptember.

Ha még egyszer elmehetnek
Ti veletek, kis leventék!
Boldog arczzal hóba, hóbe,
A hátamra táska nőne,
Szivem sima tábla volna,
Mit nem sirt be könnyes spongya,
S rá nem vendégképpen szállna
Sárga ősznek sárga álma...

Ki ülhet most vén padomban,
Szivem helyén mily sziv dobban,
Kit ölel most padom karja,
Kinek vállát simogatja,
Szive lapját kinek tárja,
Hogy egy nevet véssen rája,
S kinek sóhajtását szivja,
Hogy örökre visszahivja?

Mily jó lenne benne ülni,
Álmok szent padján hevülni,
Déliabok után futni,
Mindent hinni, mitse tudni,
Sohse venni, mindig adni,
Mindörökre ottmaradni,
Csak egy nevet véssni, véssni...
És az életről lekésni!

Falu Tamás.

Éjjel a malomban.

Petelei István hagyatékából.

A Poklos mentén az egész nagy völgy csupa fűzfa. Igazi költői fa ez. Sovány és haszontalan. Se árnyéka, se tüze. A völgyben megteremne egyéb is, de hát már ott örökké fűzfa nőtt. Szép, görbe, lyukas, nagy, öreg fűzfák; azt nem bántják.

A Pokloson egy derék malom zakatol. A fűzfás berek körül fogja.

Elalkonyodtunk s arra fordítottuk a szekerünket. Szép, nagy, faragott ajtóju, négykövü vén malom volt ez. Tavaszodott. Már az üres kutyatej szára kivetette sárga virágát s a fűzfák veres bogjaikat kiveték a barkák mellett. A malom feketének és igen avatagnak látszott ebben az ifjodó környezetben.

Izmos, tagbaszakadt, kampósorru ember állt ki a tornácra, s hogy közeledtünk, a kutyákat mocskolta. Ez a molnár volt.

— Reggelig szállást keresünk.

— Isten hozta.

Nem volt igen szives, de barátságatlan sem, csak tartózkodó, mint a székely ember szokott lenni az idegenekkel szemben. Nem kérdezte, kik vagyunk, hová igyekezünk. Bekisért a házba, aztán kiment, hogy a lovakat elhelyezze.

Kinn zugott a víz, nagy lármát ütve. Egy otromba, idomtalan testü, szőrös férfiü czammogott be s a tátott száju kemenczében tüzet gyújtott.

A szobában egy fölszerszámozott osztováta állott és a falon meg a gerendákon mindenféle ácsszerszámok: bárdok, fejszék, furók, gyaluk, üvegek s a kemence tetején megszáritott burjánok. A piros láng a fejszék

aczelán játszott s a fűrészek hegyes fogain. Sajátságos nehéz szag volt. A vízzel teli levegő némi penészszel s a száraz burjánok nehéz illatával elegyedett.

A tüzrakótól némit kérdezősködtünk. Inkább csak morgott, semhogy feleljen. Sohasem láttam otrombább ábrázatot. Apró szeme volt s csak az orra puffadt ki a sok szőrből, mely husos orcáját egészen belepte. Leült a kemence padkájára s végigvonogatta lomhán, gyanakodóan rajtunk a tekintetét.

— Odább, rücskös — szolt reá a molnárné, amint belépett. — Galambfalviak jöttek zsákokkal.

Szemrevaló menyecske ez az asszony. Erős, ropogós fehérnép. Nem volt fiatal már s az arczbőre olyan, mintha cserlével mosdatták volna meg. De némi keresettséggel volt öltözve. Koczkás lájbi ölelte szorosán a mellét s fodros inge fehérje valósággal villogott ki a szélén. Erős, vastag nyakán piros kláris virított.

A szőrös, nehéz ember kedvetlenül mozdult meg. Az asszony felcsattant.

— No, mi az istennyila lesz?

Ugy beszélt hozzá, mint egy dög kutyához. Aztán nyájasan nézett rögtön reánk s mentegetőzött az osztovátáért.

Az alkony hamar leereszkedett. Igen jól esett hallgatnunk. A parányi lámpát felgyújtotta az asszony. Árnyékok huzódtak el az ablak előtt, libegve benn a falon. Nem volt hideg, mégis fáztunk. A víz szüntelen zuhogása izgatott.

A molnár is benézett szó nélkül.

— A hólé dörömböl a gát vesszőkötésén a dobogón — felelte a kérdésre.

Őrlők jöttek a malomba, lóhátas legények. A lajon a fényes víz lecsuszott és beloccsant a végén. Az elborult tájék végén a hegy lábánál egy kis falu szigorgott. Körülötte erdők feketéltek. A molnár megmondta a falu nevét.

— Ki benne az uraság? — kérdeztük, hogy kérdezzünk valamit.

— Az Isten.

Egyáltalán nem látszott beszédes embernek. A válaszlás inkább durva volt. Nem folytattuk a kérdezősködést. A molnár kiment s rövidesen intett a feleségének. Az ablakon láttuk egy darabig őket, aztán elnyelte őket a sötétség.

A zaj bántott és kimentünk az udvarra. Enyhé este volt. A völgyet sűrű, vén erdő szegélyezte. A malom ajtajában elég eleven élet volt. Néhány legényes döflőzött a fehérnépekkel. Lovak dobogtak az álláson s a kutyák ugatása a faluból odahallszott. Az uton heverő, vásott malomköre ültünk, hogy nézzük az elhomályosuló képet. Az otromba tüzrakó hozzánk kullogott s mellénk ült.

— Mondott valamit maguknak Kalári? — kérdezte morogva. — Alig értettük meg.

— Ki az a Kalári?

— A molnárné. — Milyen sötét, gyanakodó szemmel méregetett végig. Aztán rugdosta a sarkával a kavicsokat.

Egy borostás, ránczos arczu, hitvány, szegényes öreg ember ballagott el előttünk.

— Mi jóban jár? — kérdeztük.

Leemelte a tarisznyáját s egy halat vett ki belőle.

— Paducz — mondta magyarázva.

— Halász?

— Ki nem halász? — kérdezte. A halat az Isten adja. A buzát annak adja az Isten, aki megdolgozik érte s a törökbuzát annak, aki kapálja. Hanem a halat mindenkinek adja az Isten, aki megfogja. Azért dugta a vízbe, hogy senkié se legyen.

A magyarázat egészen eredeti volt.

A molnár arra tévedt s komolyan odaszólt:

— Még megkeserülöd a pászkódásodat. Arra való a fináncz.

A vén ember így habogott:

— A juh az a tied; a hal az mindenkié. Fogd meg, akkor a tiéd, mert amit az Isten az embernek adott, azt kiadta a földre. A hal a vízben van; fogd meg.

Aztán lustán tovább mentek.

— Semmit sem kértett Kalári? — tudakolta ismét a szőrös legény.

Akkor egy hitvány öreg asszonyka jött át az ösvényen s a hátunk mögött, a Poklos martján egy szál gerendából álló palló végén megállott és a molnár után kiabált.

— Hé, Ferencz bá', Ferencz bá'!

— No.

— Nem mehetek át a pallón. Alig tudok szuszogni. Kalárit keresem. Nincsen kendnek lova, szekere? Kalárit kiáltom.

A víz zugásától alig hallatszott a beszéde. Kiabált.

— Mi kell? mi lel?

— Oda van Minya bá', a Kalári — apja. Azért küldtek ide. A lelkeket mindjárt kiadom, úgy elszuszogósdtam a futás mián. Ha Kalári látni akarja Minya bá't, hát mindjárt jöjjön, mert vége van az öreg embernek. Már pap se kell annak. Kalárit kiáltom, ha még látni akarja az édes apját.

A molnár csendesen azt kérdezte:

— Honnan jön kend?

A szőrös legény fölemelkedett s nyughatatlanul morogta:

— Elkísérjem?

A molnár tán nem is hallotta a kérdést.

Az asszony aztán fölkészülődött. Amint beléptünk a szobába, a szögletben láttuk Kalárit, ki egy tenyérszék előtt igazgatta a kontyát és csokrot kötött a keszkenőjéből a nyakán. Nem volt megkeseredve, de szaporán magyarázta nekünk, hogy e rossz hír az apjáról szól. Erősen vén ember az apja és eljött az órája. Ferencz bá' is tudja. Már kétszer hívták hozzá. Ferencz bá' is tudja. Pedig a harmadik faluba kell mennie hozzája s az ut doroncsos, selymékes. Ezt Ferencz bá' is tudja, de ilyenkor egész éjjel örölnék a malomban s csak így magára küldi el, mert ott nem hagyhatja az ember a garadot. Igen sebesen beszélt s igen izgatott volt. Amíg beszélt, babrált a fersingével s önkéntelen mozdulattal csinosította magát, migcsak Ferencz bá' be nem lépett.

Akkor egymásra is alig néztek. A szekér az uton állott. A hirthozó öregasszony is átbicegett a pallón. Igen rosszképü, aprószemü, viseltés vén asszony volt. Nehezen mászott föl a felhérczen s a kocsis mellé föl-kuporodott. A menyecske frissen lépett föl s nem tudta kitartani az urának erős nézését.

A molnár mogorván legyintett neki s aztán a malom felé lépkedett. A szekér elment. Az éjszaka is reáfeküdt a tájékra. Egy falusi fehérnép jött be s megvetette az ágyakat. Egy fadívánra két párnát dobott s behozta a molnár kis leányát (egy szöszke, nyolcztizéves apróság) s lefektette.

A csillagok kiültek a gyászos boltra s elcsendesedett minden. A lovak nyughatatlankodtak az álláson, rágva a szénát, s a víz locsogott.

Elcsendesedtünk s lefeküdtünk.

Azonban nem birtam nyugodni. Bizsergett minden tagom. Mintha szorongatott volna valami. Mintha csak félnem kellett volna valamitől. A penészes levegő kellemetlenül terhelte a mellemet; a nagy fenyőfa-

hasábok pattogtak a kemenczén s valami fojtó füstszag szállongott a szobán. A molnár leánykája is fel-felnyöszörgött a divánón. A párnák kissé dohos szaguk voltak s a kemence tetején a burjánok valósággal kábítottak. Szerettem volna felkelni, de mégis annyit forogtam, míg valami félálomba kábultam el. Az udvaron ha megmozdult valami, ha kutya csahintott, vagy ló nyerített fel, felpattant a szemem s az ablak félsötétjére függesztettem.

Valami homályos félszürkeség derengett az ablakban már akkor, amikor a pítvarba lépett valaki.

Világosan hallottam, hogy egyszer csak kivágta az ajtót a jövevény (oda is ütődött valamihez), s tudom, hogy nyitva hagyta.

— Ki az? — A molnár hangja volt.

— Én, hallja Ferencz bá'. Ébredjen kend. Agyonvertem a Kalári szeretőjét.

A szőrös, otromba legény tagolatlan morgó hangja ez.

Felszöktem az ágyból. A félhomályban minden igen nagy volt. Alig tudtam tájékozni magamat. Amerre megindultam, beléütődtem valamibe. Felráztam a társamat. A gyermek is felült a párnáján. Kis fehér ingét jól megkülönböztethettem.

A hang dőlt ott kinn:

— Agyonvertem a Kalári szeretőjét. Nem beteg az apja. Hazugság. Nem is oda ment a szekérral, csak ide a lábba. Nem is mentek be a faluba, hanem a szeretőjéhez. Agyonvertem.

A kisleány megfázott és visszabujt az ágyába. Nem birtam megtalálni a kilincset. A tűz már rég elhamvadt egészen.

— Utánuk szaladtam. Mert tudtam én, hogy hazudnak. A tagba, a sztina mellett, a veres köbircze alatt a pásztorházba mentek. Jól bezárták az ajtót, de betörttem. Együtt voltak... Agyonvertem. A szekeret vissza küldték. Nézze meg kend.

A hangja mélyen recsegett. Mintha egy megbőszült bivaly bógne az éjszakába. Lihegése utálatos volt. Szinte hörgött.

— Ne féljen kend! Kalárit egy ujjal sem bántottam. Ott hagytam. A szeretőjét csak egy bottal vertem agyon. Kalárit keresse meg. Valahol megkapja a berekben.. Tán nem maradt a szeretője mellett? Fogja kend a botomat, ha fél egyedül. És keresse meg, hogy ne bolyongjon Kalári magára. Még kárt tehet magában.

Aztán minden elcsendesedett.

Későre visszahúzódtam az ágyig. Egy pillanatra az jutott az eszembe: nem álmodtam-e?

Még a lélekzetemet is visszafojtottam. A hajnal kezdett derengeni. A keleti ég eleven pirosba kezdett játszani. Füstös köd omlott szét a fekete hegy hátára. Nagykésőre a molnár belépett a szobába, szótlanul s csendesen.

Egy baltát akasztott le a falról és erősen megmarkolta. Ránk se nézett.

A gyerek felé lépett, aztán meggondolkozott s visszalépett.

Amilyen nyugodtan jött be, olyan csendesen lépett ki s úgy tetszett nekem, még lustábban tette be az ajtót.

Az ablakon át láttam, amint az ösvényen átvágott a bereknek.

Hajnalban fogattunk be s elhajtottunk. A malom ajtajába zsákokat vittek be az őrlők.

A molnár nem volt odahaza.

Toll és tör.

— szept. 13.

A KIRÁLY VIRÁGNYELVEN BESZÉLT és a koalíció esztétái már szerkesztik az új nyelv lexikonját. Tehát: a Szent István-rend — politikára átfordítva — haragot jelent, neheztelést s fenyegetést; a belső titkos tanácsosságot úgy hívják, hogy »obsit«, és az, hogy »tartós bizalom«, az bölcsseink szerint úgy értelmezendő, hogy — fel is ut, le is ut. De csodálatos: most a fehér is fekete, — míg valamikor úgy volt, hogy a felség virágnyelve jelentése szerint szebb, mint szavai szerint. A strucz határozottan furcsa madár: nemcsak akkor dugja a homokba a fejét, ha őt perzseli a számum, hanem akkor is, ha egy másik tájon esik az eső... a rendjeleső. Szegény strucz, mi lesz vele homok nélkül!

MÉGIS CSAK SZÉP A VILÁG SORJA. Egy szabolcsi gentry, — ha nem volna Mezőssy Béla: azt mondanám, hogy a név nem fontos — tehát egy szabolcsi gentry hadat üzen a történelmi osztályoknak és egy másik szabolcsi gentry megvédi a történelmi osztályt. És érdekes az, hogy — a valóságban, a polémia lőtávolán kívül — az védte meg, aki a nyilvánosság előtt támadta, és az támadta meg az alapjaiban, aki a nyilvánosság előtt védelmezte. Mert hiába mondja Mezőssy Béla, hogy a gentry pusztul, amikor ő — szerez, és hiába hirdeti Kállay András a gentry hivatását, amikor szemére hányja Mezőssynek, hogy még nem perdült meg az udvarán a dob. A Kállayaknak ezer szerencséjük, hogy Mezőssyek vannak... no de szedjük fel a horgonyt, Kállay, Mezőssy czibálják egymást, tépjék egymást, ölekezzenek, csokolózzanak, adjanak egymásnak problémákat és oldják meg őket, ugyanis az ő dolguk az egész... hisz a földnek olyan mindegy, hogy kinek a jobbágya turja.

A HADGYAKORLATOT LEFUJTÁK és amit kávéházi hadászaink vizionárius erővel megjósoltak, valóban bekövetkezett: az egyik sereg győzött, a másik — a piros, de az is lehet, hogy a kék, attól függ, melyik a kedvencz színed — a másik vesztett. Minden — a győzelem is, a veszteség is — minden szabályszerűen ment és a program csak ott módosult, hogy a harmadik napot egyszerűen törölték belőle, mint valami rossz drámából az utolsó felvonást. Ez voltaképp igen helyes volt és ezért nem értjük, mért ver fészket a lojalis Presse hasábjain a ribillió: mi dolog az, hogy a hadijáték kettétört, s katonai okok idézték-e ezt elő, vagy pedig olyanok, aminőkről a leghirebb katonai íróknak, Clausenitztól Hötzendorfi Conradig sejtelmük sem volt. Ugyan kérem: hát miről volt sejtelmük az osztrák katonai íróknak?

MÁR MEGINT DISZTINGVÁLNAK. Van jó sajtó és van rossz sajtó, — az Isten szerelmére, sterilizálják végre a fogalmakat és mondják meg, melyik a jó sajtó és melyik a rossz. Vagy tudják mit? — ne mondják meg: nem fontos; és ez a fontos — az, hogy nem fontos. A dolog tudniillik úgy áll, hogy sehol a világon sincs olyan kisbefolyású sajtó, mint Pesten; tessék elhinni, hogy ha a mi összes lapjaink egy nagy testvériesülési ünnepet rendeznének és aztán unisono követelnének

valamit — akármit — és csak egy ember, érték: egy ember, akit hívhatnak Lukács Lászlónak, vagy akár Elek Pálnak, azt mondja, hogy nyepozvolim... akkor abból a dologból nem lesz semmi. Láttak már kormányt Magyarországon, amelyet a sajtó buktatott volna meg, és láttak már bankot, amelynek a cirkulusait a sajtó meg tudta volna zavarni? Ugy-e nem? Herczeg Ferencz ott keresi ennek az okát, hogy minálunk nagyon azonosítják az újságot az újságíróval. Mi pedig azt hisszük, hogy épp az a baj: hogy az újságíró nem azonosítható az újsággal. Tessék elképzelni, micsoda forgószél kerekedne Magyarországon, ha egy szép napon olyan változás esik a pesti sajtó szerkezetében, hogy minden újságíró azt írja meg, amit gondol.

A SZABADKAI SZOCZIÁLISTÁK az országos vásáron bejelentették, hogy nem hívták meg őket a székház-avatásra, s előre figyelmeztették a konzulokat, hogy legyenek résen, mert ők pajkosak lesznek és rosszul fogják viselni magukat az idegenek előtt. Kétségtelen, hogy a szabadkai szocziálistáknak igazuk van, mert ők akkor abczugolnak, amikor nekik jól esik, de azt kell hinnünk, hogy nem értenek hozzá, hogyan kell a saját igazságukat megvédeni. Szó sem férhet hozzá, hogy a méltóságos és egyéb rendek kivül, akik elégáns frakkokban fogják átpezsogzni az új palotát, a szocziálisták számottevő és értékes elemei ennek a buzán és bórón kövérre hizott városnak, jogosan berzenkedhetnek, mikor nyilvánvaló, hogy minden valamire való csizmás notabilitás parolázni fog a haza nevében; de mégis, Istenem, az országos vásáron vitatkozni nem lehet, legalább azóta, amióta a peripatetikuskok iskolája megszűnt. Az uraknak ugyan könnyebb dolguk lehetett, mert ők csak egy rubrikát ugrottak át s rögtön eloszlatták konzervatív aggályaikat, de legalább csendben dolgoztak, ha mindjárt kissé alattomosan is talán. A szocziálisták azonban — akiket bizony Isten (hányszor mondjam) az első hely illet meg a bácskai czéczón — a szegény és törvénytelen kisasszonyt juttatják az ember eszébe, akivel nem akartak táncolni a bálban. Csakhogy a kisasszony nem mondta el senkinek sem s nem ment az országos vásárra.

Krónika II.

A rab-művész.

— szept. 13.

Mérgesen áll be a művelt, olvasgató és irogató krónikás — mint amilyen én is vagyok — a kulturkatonák sorába és egész élete büszke küzdelem a szentimentalizmus ellen. Mert kultúra és keménység, halvány altruizmussal megegyeztetett fölényes önösség és a tények fölött való soha el nem lágyulás, mind, mind egy vonalon járnak. De aztán óvatosság! Ugy vigyázz kulturomber az aczélos kiméletlenségedre, mint a szemed világára! Ha csak kissé eltérsz a vonaltól, veszve vagy és úgy kicsorog az elolvadás könyve a szemedből, mintha sosem lettél volna kulturfölellyes.

Főképp a lapokat ne olvassad, mert minduntalan olyan hírekre és cikkekre és eseményekre akadsz, mint jómagam is, aki tegnap elbögtem magam a meghatottságtól és így kiáltottam fel:

— Istenem! Istenem! be szép és megható történet! Milyen Octave Feuillet és George Ohnet nélkül az élet! Sirni lehet rajta, oly szép, hogy a fene egye meg!

Ebben a hangulatban siettem ki az utcára és elfelejtém, hogy kulturomber vagyok, meg sem száritottam azt a két könnycseppet, mely ott ragyogott a szemem alatt. Hogy véletlenül épp egy olyan emberrel kellett találkoznom, aki állandó elkeseredését a homloka ránczaiban tartogatja és akinek a szája körül lévő fanyarság dirigálja a keserű mosolyokat. Éhes Ferenczről van szó, a híres festőművészről, aki már két aranyérmert kapott külföldről, aki az Uffizinek már megfestette a portréját és aki még sohasem adott el az államnak egyetlen képet sem, — a magán mecénásokról nem is beszélve. — Meglátta ragyogó könnycseppemet.

— Influenzás? — kérdi azzal a kellemetlen hangjával, amelylyel jelezni szokta, hogy ma megint nem adott el egy ebéd ára képet.

— Boldog vagyok! — kiáltottam magamon kívül. — Boldog vagyok abban a tudatban, hogy az élet olyan szép és az emberek olyan nemesek!... És ön is, barátom, ön is legyen boldog! Örüljön velem, könyezték velem és boruljon a keblemre.

A művész rendes kulturhangulatában volt és száraz egyszerűséggel csak így felelt:

— Akassza föl magát!

Engem azonban nem riasztott el édet szentimentalizmusomtól a művész parancsa; karomat beleakasztottam az övébe és addig beszéltem neki az élet melegségéről, míg ő részben veleszületett, részben szerzett türelmetlenségétől elragadtatva, így szólt hozzám:

— Hagyjon az ur nekem békét az élet szépségeivel, az emberek szivnemességével! Egyáltalán ne szekirozzon!

— Nem, barátom — szóltam hozzá sok érzéssel, miután meggyőződtem róla, hogy szempilláimról nem száradt még le az imént említett két könnycsepp. — Ne beszéljen így velem, legalább ma nem, amikor meggyőződtem róla, hogy nincs igazságtalanság e földön, mert az emberek szivéből nem apadt még ki a lelki jóság.

A festő olyan mozdulatot tett kezével, mintha meg akart volna fojtani.

— Hallja, — ordította — ne beszéljen nekem szivéről és lelkijóságról, mert mindjárt megfujtom!

Mondhatta volna azt is (és úgy is jó lett volna), hogy »megfojtom«, de ebben a nagy pillanatban nem törődtem az ilyen csekélységgel. Ránéztem, hosszasan, mélyen, elragadtatással, és lassan, a szavakat felaprózva, illendőségteljesen így szóltam hozzá:

— Fojtson meg!

Ugy nézett rám, mint aki megörült. A hangsúly a rám-on van, mert a viláért sem nézett volna úgy, mintha ő örült volna meg. Én azonban nem zavartattam magam ettől a sokatmondó tekintettől és folytattam:

— Fojtson meg! És akkor ön nagy ember!... Gyilkoljon meg, döfje belém a pisztolyát, zuzza szét kalapácsal a koponyámat! Mit habozik? Remélem, van annyi überspanntság magában, hogy ezt minden megerőltetés nélkül megteheti. Öljön meg, ölj meg, ölch

meg, ahogy parancsolja! Tartóztattassa le magát! Hadd csukják be a fegyház feneketlen tömlöczébe és akkor majd meglátja...

— Mit látok meg?

Csak erre a kérdésre vártam. Diadalittasan huztam ki zsebemből a lapot és elolvastam neki a tudósítást, melyet a lap irt a miniszterről, Fantáról, a kitünő rabművészről, a fegyházigazgatóról és a javítóintézeti iparművészeti mesterről...

— Mit szól ehhez? — kérdeztem a felolvasás befejezése után.

— Alászolgája, — felelte és elsietett, amit annál kevésbé vettem tőle rossz néven, mert minden szentimentalizmusom ellenére ragaszkodom kissé az életemhez, részben pedig mert magamra akartam maradni az agyamba erupcióként feltörő gondolataimmal, amelyek azonban szégyellik elmondani az olvasóknak, akik talán nincsenek abban a helyzetben, hogy velem egy meghatottságban ünnepeljék a minisztert, aki egyszerre megmozdított követ, pénzt és szervezeteket, hogy egy fiatal tehetség számára utat egyengessen parnasszusi magaslatok, örök sikerek és halhatatlanságok felé. Én tudom, hogy az olvasó nem irigyli a derék Fantától, aki szak- és műértők kijelentése szerint igen tehetséges fiatal szobrász, a nagymérvű pártfogást, melyben része-sül. De számomra, mert a pillanat kiolvasztotta bennem a rég megaludt meghatottságokat, az irigység hiányának negativuma nem elég. Én meg vagyok hatva, oda vagyok a boldogságtól, hogy a miniszter és a fensőbb-ségek viszik előre a szegény rabot, aki gyilkosság miatt néhány esztendőtt ült.

Nem akarom az agyamba tóduló gondolatokat feltárni előtted, olvasó, mert ismervén ridegségedet, tudom, hogy a következőket fogod nekem izenni:

— Válgják egészségére a tehetséges rabnak a nagy támogatás. Kívánom neki a boldogulást, a sikereket, — nem azért, mert rab; hanem mert találatum. De!...

Persze... de!... Tudom, mit akarsz mondani, kedves olvasó! Azt akarod mondani, hogy annak az én szegény Éhes barátomnak, aki tizenöt év óta festi a legszebb képeket, vagy annak a Szomjas szobrász-nak, aki husz év óta állítja ki a legtalantumosabb szobrokat, mért muszáj éhen és szomjan elveszni, csupán azért, mert nem volt rab? Vagy menjen ki az utcára és gyilkoljon?

b.

Emlékezz a Ponte Vecchióra.

Emlékszel-e, az Arnó ősi hidján,
Ott, hol annyi régi ötvös árul,
Egy alkonyatkor — szemmel válogattunk
A kincses boltok apró ablakából.

Az ég ezüstös kék üveg harangját,
Arany csucsukkal karmolták a toronyok.
Aranyban izzott lenni a csendes Arnó,
Aranyval teltek voltak mind a boltok.

S vettünk egy ócska kék flórenczi gyűrűt,
Koldus sorsunk boldogan feledve,
Mint egy gögös Medici királyné,
Néztél a messze fátyolos hegyekre.

A régi város feltámadt körülünk,
A régi gyűrű varázslatba ejtett,
Régi Madonnák jártak künn az utcán
S az estébe valami régi zene zengett.

Dutka Ákos.

Az ütközet.

Irta: KARINTHY FRIGYES.

Most a hegyekre visz fel az ördög. Esteledik... már véres az ég. Van-e itten ennek mellettem egy korty a kulacsában? Kérnék tőle, ha olyan rettentő csunya szeméi nem volnának. Valami földmivelő lehet, vagy kubikos. Nem, mégse szólok hozzá, nem; mikor az imént kértem, igazítsa meg a szijjam, rámmordult és foghagymát lehelt felém... Meg kellett volna kötni ezt a szijjat, reggel belémvágott... véres a vállam, azt hiszem...

(»Kettős sorok — balra át!!... Jobbra kanyarodj!!«)

Ne káromkodj má', testvér, az Isten áldjon meg, dögölj meg, ne káromkodj. Az a keserves Isten, az a keserves, majd ezt a napot is megelégteli, testvér. Majd átme gyünk a hegyen... aztán majd fujnak... ugy-e fujnak... aztán majd dögölhetünk... aztán majd leszdehetem ezt a véres szijjat és megdögölhetek én is, veled együtt, testvér. Ha még két órát megyünk, akkor ugyis jó lesz azért... akkor nem birom tovább, milyen jó az, hogy akkor ugyse birom tovább. Akkor szépen megállok, lefekszem...

(»Század — lépést — válts!!... Balra kanyarodj!!«)

... akkor szépen megállok majd... de pont két óra múlva... nyugodtan lefekszem majd a fübe... a lábam kinyujtom... a fejem ráteszem a bornyura... és elalszom... és akkor rugnak majd... és belém lönek... és milyen jó lesz akkor... hogy akkor már lehetnek, élessel... ugy-e, kubikos pajtás, mert aki ugy elaludt, az már nem katona többé... ugy-e, testvér, aki meghalt, az má' nem katona... Ugy-e, testvér... Te drága, csak olyan förtelmes ne volnál... és ne büzlenél ugy, testvér... katonatestvér...

(»Harmadik század — állj!!... Brigád indulj!!...«)

Indulok már, kapitány ur, hogyne indulnék... Nem látunk mi már németet ma, azt tudom. Megyünk a németbe... bele ám, a keserves nyavalyájába. Itt a hegyek előtt rajvonalba kellene fejlődni, ha az őrszemek láttak volna valamit... De azok nem láttak semmit. Nieder! Le a földre, a földre!

(»Négyes sorok — jobbra át!!... Század lépést — válts!!«)

De csunya arcot vág az én kubikos barátom... Hazagondol. Valami falura, ahol most esteledik... az öregek pipáznak a házuk előtt... ó, szép lehet.

(»A monori kikötőben van egy öreg hajó,
Annak is a közepében egy fehér lobogó,

Fujja a szél, fujja,
Hazafelé fujja,

Harminczkettes öreg bakák mennek szabadságra.«)

Talán velük kellene énekelni... nem érezném annyira... Halod-e, kubikos barátom, én is hazagondolok. Most gyulnak fel az ivlámpák a körutakon... A kávéházak előtt kéksávós redőnyök... most olvasák az estilapokat és várják a híreket. Néhány lüszterkabátos fiatalember ül a terraszon, cigarettáznak. Az utolsó táviratokról beszélnek... Csapataink Oderbergig nyomultak előre. Holnapra ütközet várható... a Vág völgyében négyszáz ember esett el... a katonák...

(»Szakasz vi—gyázz!!... Kettős vendek — jobbra — nézz!!...«)

Lent a korzón sétál az egyetemi ifjuság. Selyemköpenyes nők... nagy kalapok, napernyők. Mióta is nem sétáltam már? Milyen furcsa... azok jönnek-mennek... megállnak... benéznek egy utcába... meggondolják magukat, befordulnak. Egy kirakat megtetszik... egy virág... a parkban... megállnak előtte és nézik... Jó volna hátrafordulni most és megnézni mögöttem az eget. De nem szabad. Nem szabad megfordulni. Balra nézz.

(»Vi—gyázz!! Kettős vendek — balra át!!«)

Hát aztán, kubikos testvér, ez így van. Mert ők ugy-e sétálnak, jönnek-mennek, selyemköpenyűk suhog a parkban. Tudod-e, te kubikos, miért sétálhat így a czudar czibil? Te bizony nem nagyon tudod, úgy látom a képeden. Hát én majd megmagyarázom neked. Azért sétálhat, mert mi itt vagyunk helyette és vigyázunk rá, nehogy baja essék. Tudod-e, kubikos testvér, mi az, hogy: társadalom? A társadalom azok a lüszterkabátosok, meg a selyemköpenyesek. Azokat fenyegette meg a német, — megijedtek. Ideküldtek minket, hogy ne engedjük, mert ők sétálni akarnak és cigarettázni a kávéházakban. Hát mi nem engedjük, ugy-e testvér, dögölj meg. Dögölj meg, testvér, ugy-e, mi eléjük álltunk: ide üss, német, ha mersz. Eppen mi: mi ketten, te meg én, kubikos. Mi ketten. A társadalom félt és szája begörcsült ijedtében, — jaj, piszkos német, még mellbevág, összetépi a lüszterkabátot, két ijedt tenyerét kinyújtotta hát és téged, kubikos testvér, meg engem maga elé állított pánczélnak: — ezeket verd, német, ne engem. Mi vigyázunk most rá, ugy-e, hős katonák. Mi nem fordulunk meg, ugy-e, testvér, megyünk előre, a hazánkér', — meg ne fordulj, kubikos, mert hátbavág, a káplár. De jó vitéznek lenni, hősnek lenni, kubikos testvér. Igazi csoda, hogy ezt megengedték nekünk. Ők, a kis szerények... ők, a szelidek... ők átengedték nekünk a dicsőséget... a hősi halált... milyen szerények voltak... Mi védjük a nőket, testvér, meg az anyákat... ide löj, német, ha mersz... Mi védjük az ők feleségét... mi védjük most más feleségét... más feleségét, a muskátlis ablakok közt, alkonyodó szobákban...

(»Harmadik század — állj!!... Század — rajvonalba fej—lődj!!«)

Ne káromkodj, testvér, dögölj meg. Az én vállamat épp úgy szoritja, mint a tiédet, és még hozzá az enyém véres. Itt, ezen a helyen, ahol a szíj csuszik. Egykettő... egykettő... egyet csuszik föl... egyet le... egyet föl... egyet le... ott, ahol véres. Ne káromkodj... nem birom ki... inkább a halált...

(»Első raj... állj! Föld—re!!«)

Ott az erdő mögött esik, emitt meg süt még a nap. Szivárvány lehet most, valahol a hátunk mögött... de jó volna megfordulni, hadd látnám a szivárványt. Egyszer még jó volna szivárványt látni... csak egyszer... Szép piros szivárvány... elmúlik, testvér, és mi nem látjuk soha többé... Szép, haszontalan szivárvány, halavány... De a katonának nem szabad azt

nézni, testvér. Nem való az semmire, testvér. Jön a német.

(»Irány — jobbra a hegy! Fegyver — láb—hoz!!«)

Jeleznek valamit?... Mi az ott, odaát? Az őrszemek láttak valamit. Elöl már szétfejlődöttünk... az erdő mögött lehet valami... Ne nyugtalankodj, testvér, ne duzzogj, mint a feldühödött kutyák... majd meglátjuk, mi vár ránk...

(»Távolság — ezer! Cél — előre!!«)

Riadsz-e; testvér, ijedsz-e? Ugy látszik, mégis megütközünk ma. Nő, hős katoná, mit nézel olyan ostobán? No, hős katoná, katonatestvér? Itt maradunk, tudod-e? Tudod-e már, miért maradunk itt, testvér? Ugy látom, pajtás, félsz egy kicsit! Már nem énekeled, hogy a »monori kikötőben«. No, mért nem énekel a szép hajóról, testvér, a monori kikötőben? Egy golyó fültövön talál, testvér... és akkor nem menetelünk már... jó lesz-e, kubikos... Jó lesz-e nekünk? Együtt esünk el, ugy-e... iderogysz majd mellém... a borju fejemre csuszik... itt hörgöd majd arczomba a vért... és két homokos károd nyakamba esik... és átölelsz majd, a más felesége... akit mi védünk, hős katonák... Nem mennél előre, az első sorokba, kubikos testvér. Dögölj meg. Hogy téged találna előbb. Hogy öklével belevágna abba a szép szájadba... és betömi a sárga, ostoba fogaid... ostoba... te ostoba barom... te állat... hogy törtetsz előre... hogy törtetsz... mint a barom... te hős katoná...

(»Távolság — ötszáz!!!... Harmadik század — balra át! Rohamlépés — in—dulj!!«)

Bal... jobb... bal... jobb... hehe, he. Lóg a nyelved, kubikos? Hát csak rohanj, te szép katoná... hehe... rohanunk, mi? Hajrá! Be vigan futunk... Mögöttünk leroskad az ég... Előttünk vérzik az erdő... Fuss, kubikos, fuss... Fussunk versenyt, kubikos... No, ki lesz ott előbb?... Várnak ránk... szép asszony vár ránk, ugy-e... hogy ugy futunk... Vár ám, a puskatus, a hátad megett... Nem állnál meg egy percze... hallod-e... mondani akarok valamit...

(»Rohamlépés — indulj!! Balra tartás!! Jobbra kanya—roddj!!! Fegyver suly—ba!!«)

Meg ezt: hogy el ne felejtsem... hogy lássam még utoljára... Most asszonyok jönnek a partra... a tenger tajtékzik... a fürdőkabinok vöröslenek a fényben... Hallod-e, kubikos? A távol tengerek partjain... most asszonyok fürdenek... fátyolruhájuk testükre tapad... kijönnek a partra és a homokba vigigfeküsznek... Láttál-e már ilyet? Vörös fürdőruhák... karjuk a fejük alatt...

(»Raj — menellé—pés! Tömö—rülj!!«)

Most... mig itt mi rohanunk... mig itt mi összeesünk... most yachtok futnak a tengeren... tud meg hát, te barom. A tenger ringatja a yachtot... A fedélzeten kosárszékekben fekszenek angol leányok, szőke fejek. Flanellruhás urak szivaroznak... lent, a kajütből lágy muzsika szól... Halkan beszélnek, a part elhomályosodik... édes bort hordanak körül...

(»Raj — térdre!! Fegyver — kész!!«)

Fájó hegedük sírnak... Solo... Még egyszer... még egyszer... még egyszer... akarom látni...

(»Raj — fel! Irány — a domb! Indulj!!«)

Most szomorufüzek borulnak a part márványpadjaira... Nehéz virágok omlanak össze... Két árnyék csókolózik... Még egyszer, akarom... Most csendes és hallgatag erdőkben kigyózó ösvény fut a tó felé... és a tavon kigyózó fényfoltok bújdogolnak... És zene árad, messziről... és szívek áradnak tul a

gyönyörtől... és lombok permeteznek a mély, meleg vizek fölé... és gőz árad az égbe... és most néma szobákban emberek ülnek, fejüket kezükbe temetve és sirnak... sirnak szabadon és boldogan... ó, élet gyönyörűsége... ó, gyötrellem gyönyöre, ó, szabadság és gondolat mámor... és szabad levegő...

(»Öt ember ebből a szakaszból — hozzám!! Ez a sárga ló — hé! hallod?! Mars!«)

Hát igazán, hadnagy ur? Kezdődik? ... — No, kubikos... most jön a táncz. Majd vigyázz, rám ne ess, kubikos. Dögölj meg... lóg-e a nyelved?... Észre ne vegye a hadnagy ur, hallod. — Megyek már, hadnagy ur... Nagyságos hadnagy ur... Szép hadnagy ur... Hát akkor most már nem bánom, hadnagy ur. Érti-e? Nem bánom. Itt, a kubikos mellett... itt fordulok fel... itt akarta az Isten... az a keserves Isten az égben, aki idetett engem. Csak bele az ágyuba, hadnagy ur... dübörög már... csak bele, mi kettőnk... engem, meg a kubikost... ágyuszemétnek...

(»Roham!!... Ötszáz méter — egyenes!! Mars!!... Második raj — le!!... Első raj!!... térdre!!... Előre!!... Előre!!... Kuttyák!!... Előre!!...«)

Félsz?! Te kutya, te barom. Te büdös paraszt! Te félsz? Hát idenézz... én is csak olyan sár vagyok, mint te... idenézz, én nem félek! A czudar Isten nem engedi féljek! Hős katona, te komisz paraszt! Itt dögölünk meg, — hadd éljen a czudar, a czibil! Hajrá! Hajrá! Ordits, paraszt!

(»Öt ember — oda, a dombra!!... Fel!... Fel!... Nem mentek?!... Káplár, lelőni, aki nem megy!... Fegyver — kész!...«)

Hajrá! hajrá! Megyek, káplár ur... ne hátulról, csak hátulról ne... brrr, azt nem szeretem... Vaczogsz, te kutya... ti kutya fogaim... vaczogtok... Ember... emberméltóság... éljen a társadalom!

(»Első raj — le!... Állj!... Álljatok meg!... Le... a földre!... Takarás!!... Takarás mögé!... Jobbra tartis!!...«)

Most... most, hadnagy ur... Nagyságos hadnagy ur... itt... itt... Hadnagy ur, Isten velem... Hadnagy ur... Isten velem, szép hadnagy ur... látja-e... ott... most látom ám... most ölelik a szeretőmet... egy sima ficsur... homályos szobába... a függönyöket behuzták... és muzsikát duruzsol a fülébe... a szeretőmet, a ringyót... a gyáva czibil... a rongy... Pajtás... történyt...

(»Tűz!... Tűz!...«)

Pajtás... történyt... az enyém elfogyott... Hadnagy ur... áldja Isten... maga megmenekül... menjen haza... és ölelje meg a szeretőmet... a magáé... magának adom... Pajtás... történyt...

(»Tűz!... Tűz!... Tűz!...«)

Hugomnak.

Ó hugom, anyám sápadt gyermeke,
Ne sirj, ha este magadra maradsz,
Leplet emelsz szemeid elé
És álmaidban rózsákat aratsz.

A messzeségbe látom homlokod,
... Ophélie is füveket viselt,
Pilláid alól folynak könnyeid,
Miket a sóhaj szemeidből kivert.

Nyakad taván egy gyöngysor aluszik
És köd lengi be drága arcodat.
Mit keresel annyit a temetőn?
Mért kedveled a dudvás partokat?

Én érzem, hogy teneked mi fáj,
Hangod, tudom, a magány vette el,
Pilláidon sétál a holdvilág,
Ajtód előtt a bánat énekel.

Az idegen megáll, ha dalba fogsz,
Mondják, a hárfa nem oly szomorú.
Mögötted áll az élet, mint a sir
... S te vagy rajta a hervadt koszoru.

Ambrus Balázs.

A smokk.

Irta: JULES RENARD.

(6)

Egészen összekuporodott és a melle, a csipője alakatlan és sötét massa, nagyon sok helyet foglal el. A feje profilban látszik, a hidegtől sápadtan egy kréta-rajz. Tekintetem a homlokára csuszik, a szemére esik, az orrát keringi körül vagy a nyitott ajka közé hull.

Ide-oda járkálok, próbálgatom, hogy illik hozzá a hold reflexe, mint ahogy az ember egy betegszoba függönyét igazítja.

A csend jobban zavar bennünket, mint a fecsegés.

Henri: Alszik, nagyságos asszonyom? Elkábitotta a tengeri fű szaga, vagy csak álmodozik, mint egy szobaszfinksz a cserépkályhán?

Vernetné: Jaj, de udvariatlan. Már ideje, hogy megérkezzék az uram és megvédjen.

Henri: Én ellenem, vagy önmaga ellen?

Vernetné: Az unalom ellen.

Henri: Nagyon szellemes. Még ma éjjel pakolok és holnap elutazom.

Vernetné: Helyes! Mi szüksége is van arra, hogy egy ilyen öreg asszonynyal bibelődjék?

Henri: Holnap reggel utazom.

Vernetné: Mi leli?

Henri: Nézze, asszonyom, maga már nem fiatal, de engedjen meg, nem is öreg. Ön azt mondja magának: »Ez a fiu nem szép; semmi veszély. Mulattat, érdekel és megindít, midőn a verseit szavalja.« Egy antológia: csak ki kell nyitni. Platóian szeretjük majd egymást. A troubadourom lesz. Hogyha dalol nekem, azt hiszem, hogy a fületem egy macska hátával csiklandozzák. Ha hozzám nyul, felkiáltok: le a praczlival, költő! Mert hála Isten, már nem kinez az érzékiség. Ugy találok különben, hogy nagyon is nagy fontosságot tulajdonítanak annak, igen, annak a kis fizikai fellobbanásnak. A szívemet kell megtöltenie. Mint boldog asszony kényelmesen nézem a színjátékot és a tömjénfelhőben tág orrczimpával mondom: Gyujtsd meg a füstölőt! Szeretnék valami arómát szagolni! Egy kicsit kompromittálni fogom magamat és a jó barátnőim ezt süssöggák: »Van neki egy kis zsebköltője, amelyet a czukorszelenchében tart, melegen, a szoknyája zsebében.« — De hogyha az ember nagyon tisztességes, megengedhet magának egyet-mást. Megcsalom-e a férjemet, igen-e, vagy nem? Különben maga nevet a koromon?

Azt hiszi, asszonyom, így kitépi a szívemet?

Lehajolok és megragadok egy burgonyabokrot.

Nem jön ki a földből. Kétszer kell megfognom. Aztán enged, le és fel járkálok a dombon, lihegve, szétmorszolom ujjaim közt a leveleit és időnként valamit mormolva a tengerbe vetek egy burgonyát.

Vernetné zavarában nem mozdul. Szavaim, mintha kutba vettem volna, nem keltettek benne visszhangot.

Végül, amikor elmegyek előtte, megragadja a kezem, leültet a padra és majdnem feddően ezt mondja:

— Sok, nagyon sok bánatot okozott nekem.

Aztán folytatja:

— Akar egy kicsit beszélgetni? Mert, szegény barátom, eddig csak csacsiságokat mondott. Nem is érdemes szólni róluk. Hígyje el, hogy elfelejtettem és feleljen nekem úgy, mint az anyjának.

De én felkelek és hangosan kiáltok:

— Az ördögöt! Maga nem az anyám, maga egy asszony, akit akarok! Meg van elégedve, eléggé brutális voltam?

Vernetné: Sokat szenvedhetett a nők miatt, hogy ennyire megveti őket.

Henri: Micsoda nők miatt? Vagy úgy. Maga engem kéjencznek tart. Ez a tradíció: a költő nő-idomító. Félkörbe kitarja a karját: egy nő ugrik belé. Meghajlítja a térdét: egy nő ül rá. Hasra vágódik: egy fitos nő fekszik melléje. Jegyzőkönyveik tele vannak nők neveivel. Kicsoda ábrándítsa ki?

Nem tudom, hogy az íróársaim boldogabbak-e, mint én, de nekem bizony felkopott az állam. Ha két pohár sört megittam és ettem egy savanyu káposztát, ezt mondtam: Tyhü, de bepofáztam!

Igen, nem hazudtam, mert utálok a sört is és a káposztát és szivbajt szereztem magamnak, csak az én érdemem, az arcom sápadtságát úgy mutathattam, mint a legyőzött ellenség roncsait.

Ami a nőket illeti, akiktől — mint ön mondja — annyit szenvedtem, nyilvánosan és ünnepélyesen feloldozom őket.

Szegények ártatlanok voltak a szenvedésben! Igenis, mondom, hogy ők nem akartak rosszat. Ha sirtam, magamra vettem: ők nem tehettek róla. Vagy talán a nőimre kenjem azokat a kinokat, amelyek annyira meggyötörték a lelkemet? Nekem kell inkább mentegetnem őket.

Orgiás éjszakáimon sokszor megtörtént velem, hogy felugrottam. Valami mozgott az ágyon. Megragadtam és a szoba közepére vágtam egy szőrös tömeget, amely örülten visítani kezdett.

Ez az asszonykám kis kutyájá avolt, mert mi »asszonykák«-nak nevezzük ezeket a kedves lányokat, hogy családot játszszunk és affektálva fontoskodjunk.

A nő ezt mondta:

— Ne bántsd, csinálj neki helyet.

A kutyáját jobban szerette nálam. Nem sértődtem meg. A falhoz lapultam és mindketten elaludtunk.

Igy a szerelmi életem néhány szabott áron kapott éjszakából állott és a nőismeretem abból, hogy tanulmányozhattam, mennyire szeretik a nők a kis kutyákat. Szüüz vagyok, vagy majdnem az, s azt mondhatnám magamról: »Olyan vagyok, mint a ma született bárány!...« nevetek, drág asszonyom, erőlködöm, hogy nevessek, mert maga volt az első asszony, aki megrikatott.

Vernetné: Ha őszintén mondja, örökké fogom sajnálni, hogy megismertem.

Henri: Miért? Az élete lapos volt. Ez a fájdalom megszépítené.

Vernetné: Én szeretem az uramat.

Henri: Tréfál? Az előbb kutyáról beszéltem. Ön

úgy szereti a férjét, mint egy nagy kutyát. Ez nem bánt. Az ember nem féltékenykedik egy nagy kutyára.

Vernetné: Ön szemtelenkedik, összekeveri a hazug és az igaz érzelmeit, ügyesen visszaél a helyzetemmel, úgy hogy végre csakugyan megértem, itt tovább nem maradhat és le kell mondanom arról a jó barátságról, amelyet kölcsönösnek hittem.

Henri: Na, na, na! Ha a mellényemet hanyagul kigombolva azt mondanám: »Asszonyom, olvasson a szivemben, csak tiszta érzés lakozik benne; a nagy intelligenciáját szeretem, a fellengző álmait, a gondolatái nemességét«, — akkor maga engem számító, vén rókának tartana; és ha hozzátenném: »Igen, testét zárja el légmentesen egy vasszekrénybe, pecsételje le ajkait, tegye testét zár alá; ez csak hitvány anyag és én csak lelket akarok öntől«, — akkor ön egy naiv ficzkónak hinne és ezt susogná magában: »Csak nem vagyok olyan rút!« És igaza van, mert ön szép, mindent akarok, vagy semmit.

Minthogy a felöltözött nő czirógatásához nem értek, gépiesen megrántom egy hajfürtjét. A nő egy gesztust tesz, mintha legyet akarna elhajtani.

Vernetné: Jaj, megjjeszt.

Henri: Csak semmi félelem! Mért nem kel fel? Azt várja, hogy először én menjek? Nincs több mondanivalóm és ott ragadok abban a kínzó kétségben, amely a vizsgákat szokta követni.

Vernetné: Sajnálom, hisz olyan tehetséges!

Úgy érzem, hogy tuloz. Azt hiszi, elvesztem, ha ellenáll, közönyös leszek a dicsőség iránt, a talentumom virágát hervadni hagyom egy üres pohárban. Ha pedig elbukik, megint mennyi baj! Egy hazug, riadozó, vérfoltokkal czifrázott életet lát. Nem mondhatom neki, hogy a legálthatatosabb szerelem is alig-alig tart hat hónapnál tovább, hogy az ember hozzászokik a házasságtöréshez, hogy boszúból is csalhatunk, szembenézhetünk a pisztolyokkal és hogy egy előrelátott veszély sohase következik be.

Minden megriasztja. Ha megyek, köd ereszkedik köréje. Ha maradok, el kell fogadnia közelségem következményét.

Vernetné: Miért is kellett találkozunk? Mit tegyünk?

Henri: Mit tegyünk? Szépen vagyunk. Nyugodt voltam, dolgoztam és ezt mondtam: »Ha van talentumom, a világ végül csak észreveszi!« Eleinte nem zavart maga se. Azt gondoltam: hízélgés nélkül egy magasabb nővel találkozom. Bár csak barátkozhatnék vele! Elmondanám neki a terveimet és később, ha a nevem érczesen cseng, mint egy uj harang, a fejem feléje fordítanám, hogy tőle kérjek tanácsot s ő egyre biztatna: »Előre, barátom, csak előre« — és édesen mosolyogna.

Vernetné: Szegény barátom! Hígyjen egy nőnek, aki majdnem kétszerolyan idős: a szíve rossz tréfát üz magával!

És hirtelen megcsókolja az arcom, mint egy nővér.

Az érzésem — úgy látszik — benne reszketett a szavaimban.

Megragadom Vernetné csuklóit:

— Szeress, Blanche, kiáltok neki; az égre kérlek, szeress!

Egyenesen, határozottan felkelt és csak a fejével innt, hogy nem. A nyaka fehérsége ingerli a fogaimat. Zavart szemei reám merednek, mint a halottal lefotografált szemei. Még egyre susogok neki, ujjaim a vállain pihennek:

— Szeress! mondom, szeress!

De ő rendíthetetlenül áll, mint a vigyázó ellenség. A lelkem vonzalmá nem hat reája. Lábujjhegyre állok,

megfeszitem a testem, mint egy vízbefulladó állapot, amely a part felé vergődik és lefegő nyelvvel piheg, egy utolsó kísérletet teszek, hogy megszerezem ezt a nőt, de csak a szelet csókolom meg.

Karjaim leoldódtak róla és lehullottak, mint a vizes ingek. A nő végigment a dombon, sietség nélkül áthaladt a deszkalépcsőn, amely nyöszörgött, mint a részeg, akit álmában háborgatnak. Tovább ment, ámultam-bámultam, határozottan itt hagyott engem, szegény tétova rongyot.

Eltűnt.

XXVI.

Maradok.

Az élősdiségem meg van zavarva. Szétszórtam pihefészkem tollait. Meg kell majd tataroznom. De csak Vernetné sajnálom; sajnálom azt a jólétet, azt a lelkiállapotot, amit otthon éreztem, a gesztusok, a szavak biztonságát, a hűségom csiklandozását, a hiszékeny bámulatot, amelyet a szájjammal mint szivattyúval szív-tam ki. Sajnálom az érzelmes párbeszédet, amikben az egyéniségem, mint egy teli has fészkelődött s azt, hogy ingujjban mondtam el, mi nyomja a szívem. A test táplálékán át is jobban sajnálom a jóhiszemű dicséreteket, a felkiáltásokat, a helyesléseket, ilyesmiket: »Természetes, hogy nagyon táalentumos maga!« Sajnálom a jóslatokat, amelyek lábam elé göngyölték a jövőt, mint egy szőnyeget.

Csomagolok, be- és kirakom három pár fuszeklim. Egy emlékezetes alsónadrág, amivel nem tudok mit csinálni, mosolygok az emlékeimen. Időnként a padlásra viszem a csomagot, hogy Vernetné kitalálja, hogy csakugyan utazom s aztán rémülten felkiáltson és megakadályozza tervemet.

Nagy zajjal csapom be, a födelére ülök, és nézem a zsinórokat, amelyek a falaknál függenek, a fadarabkákra sodort spárgákat, a lampiónokat, amelyek július 14-én ragyognak, az elrongyolt zászlókat, melyeket sutba vetettek, mindenki csufjára, mint egy háboru után. Ami történik, az az én hibám. Megfizetem a butáskodásom. Elutazom, de elhatározásomat máris ezer és ezer gond fogadja. Vernetné forma szerint nem is küldött el. Kezet nyújthatok neki minden tekétória nélkül. Azokat a sértéseket elfelejti és csak a kedvességeimre emlékszik. Hogyha habozik, ezt mondom neki:

— Mutassa meg, hogy intelligens asszony.

Vagy talán megaláz? Ha egy nő pofon akar vágni, ragadd meg a kezét röptében, szorítsd addig, amíg csak észre nem veszi, hogy tulajdonképpen czirógnak akart.

Igy töprengök, micsoda baj érhet, nyitogatom, csukogatom a bőröndöt, százszor is elfelejtem ezt az inget és azt az inget, sokszor egy egész csomagot is. És készülök felelni a kérdésre:

— Mit babrált egész éjjel?

— Csomagoltam!

Kimondom a bűvös szót: »Csomagoltam«, nem várom a hatását, kérkedő szomorúság nélkül ejtem ki. Várhatom-e, hogy Vernetné egy meleg és jó szót mond reá, egy olyan szót, amelynek az ize szétolvad a szájjamban, mint a czukros-bonbon? Remélhetem-e, hogy ártatlanul és bájosan, azt mondja:

— Maradjon, várja meg a férjem.

XXVII.

Sürgök-forgok.

Várjuk az állomásnál Vernet-t és az unokahugát. A kis viczinális azokhoz a vonatokhoz hasonló, amelyek

ünneppanapokon kászolódnak a pályán, fütöl az örömtől, büszkén riasztgatja a baromfiakat, amelyeket úgy eltaposhatna, mint a pinty. Fejek bukkannak elő; egy zsebkendő lobog.

Vernetné: Nézze, ott a drágám.

Látom a drágámat. Egy buta fráter szállt le a második osztályból. A kis vonat vigyázatosan, tempózza, hátrálva jön; de nem veszik komolyan és négy-öt utas máris leszállt, vonszolja a csomagját, pedig még nem is állott meg. Elesen sivalkodik, mint a tanító, aki nem tudja kordába szedni vásott nebulóit.

Amig a család ölelkezik, én háttérbe vonulok és szeretném elkérni Vernet-től uti takaróját, hogy úgy lássék, én is a családhoz tartozom. Az áradásokat izléstelennek találok és szeretnék felkiáltani:

— Én is itt vagyok; nézi valaki: türtőztesse magát.

Vernetné, amikor Marguerite átöleli, halálosan el-érzékenyül. Ezt mondja:

— Ó, te nagy-nagy lány! — és sir, sápadozik, rosszul lesz. Vernet erre a vasuti állomás egy félreeső helyére vezeti, ha szabad magamat így kifejezni. A nő leül. Jobban lesz.

— Az idegeivel van baja! — mondja Vernet, mikor visszajő és nyújtja feleségének a kezét.

A homlokára egy hamuszínű zsebkendőt szorít, mely bizony hosszú utat tehetett meg.

Én felelek:

— Igen, az idegei: nem lesz semmi baj.

A vasut egész személyzete körénk csoportosul, résztvevően. Mindénki azt gondolja, amit én, hogy semmi az egész. Marguerite, akinek egy vörösrezes táská lóg a hasára, egyenletes időközökben kérdegeti:

— Hogy van, néni?

A leányka elcsodálkozott, milyen hatást gyakorolt a nagynénijére, hiába erőlködik, a sirás felpuffasztja ajkait, gigömbölyíti az arcát: szemei eltűnnek.

Vernetné ocsudik, visszanyeri érzékeit, a kómikum iránt való érzékét is, amely jobban hiányzott neki, mint bármelyik. Kérdezem Marguerite-et.

— Először látja a tengert?

Marguerite: Ó, igen.

És elneveti magát.

Henri: Örül, hogy látja a tengert?

Marguerite: Ó, igen.

És elneveti magát.

Vernet-hez fordulok:

Henri: Jól utazott?

Vernet: Tudja, hogy én mindig jól utazom, hacsak ki nem siklik a vonat.

Talán azért felelnek nekem ilyen ostobán, mert ostobán kérdezem.

Vernetné jobban lesz, megyünk.

Vernetné: Milyen buta dolog, az ember sir és nem is tudja, miért?

Henri: Ha az ember tudná, miért sir, az még butább dolog lenne.

Vernetné a férje karjába kapaszkodik. Marguerite megy, én a hátuk megett bandukolok, mint valami házbeli, a ki azt várja, hogy átadják neki a csomagról szóló nyugtákat. Mennek; hogy valamit tegyek, magyarázom a tengert a lánynak.

Ezt mondom:

— Itt egy halászbárka; itt egy tengerész.

A lány felel:

— Ó igen, ó igen!

Ha pedig nem vigyáz, így felel:

— Ahá!

És naivul, boldogan nevet.

Mind a hárman hazamennek, hogy kényelembe

tegyék magukat és átöltözzenek. Sétálok a kertben ; utasításokat adok a cselédnek az ebédre vonatkozóan, kiosztom a helyeket és huzok egy vödör vizet. Szeretném összehajtogatni az asztalkendőket, elrendezni a székeket, hogy megmutassam, nem vagyok ötödik kerék. Annyira elszigeteltnek, kevésbé szívesen látottnak érzem magam, erőlködöm, hogy kedves dolgokat mondjak a családnak, meg akarom nyerni ennek a jó nőnek a becsületét és a tiszteletét. Még sohasem voltam annyira idegeneknél, mint most.

XXVIII.

Az ebéd.

Vernetné : Milyenek találja ?

Henri : Akár a többi kis fruska.

Bólintgatok, duzzogok. *Vernetné* vidám, a szemében se tiltakozás, se ígéret.

Vernetné : Ugy-e, jó itt, édes ?

Vernet : Meghízem azt !

A szobában két posztó garnitúra. A kislány nézi a tányérokat. Virágosak és szentképések ; az olajtartó virágos ; a gyümölcsös tál virágos. A falak világoskékre vannak mázolva. Az almáriomon három üveg-bura : a középső *Cruzné* néni koszorúját borítja. A másik két bura alatt gyümölcsök. A kandallón is három üveg-bura. Középpütt a Szent Szüz és a kis Jézuska. A Jézuskának nincs feje, de a Szent Szüz fején egy aranyalma van, amelyet peczkesen tart, mintha attól félne, hogy leesik, mintha *Tell Vilmos* nyilát várná. A kandalló másik két végén két leirhatatlan kutya ül porcellán-ülepén. Aranyrámákban tengerek, hajók, kikötők, viharok lógnak. Nézem bennük a gesztusaim, hogyan eszem, jól áll-e a bajuszom, tiszta-e a kezem, s nézem, mikor iszom, a pohár mellett a levegőbe emelkedő kis-ujjamat is.

Vernet : Itt bizony nincsenek olyan tojások, mint Párisban ! Ez a hal se állt nyolcz napig jégen !

Egy óra múlva azonban jobban érzi már magát. A leves tápláló, aczélozza az izmot, erőt ad. Kövér melére csap :

— A tengeri levegő táplálék ! Különösen hogyha sok hust is eszünk, mert pompásan élünk. Csak akkor állapodunk meg, hogyha számba vesszük, mit is ettünk.

Vernetné : Mint ahogy az utas visszagondol és megnézi, mennyit haladt előre az utján.

(Folytatása következik.)

Saison.

Apokalipszis.

— szept 13.

— Gazdasági életünk ...

— Ugyan, hagyjon békén gazdasági életünkkel. Csak nem gondolja, hogy az, hogy mindennap meghal tizenhárom cég, az gazdasági élet ? Ha ez csakugyan gazdasági élet, akkor kíváncsi vagyok a gazdasági halálra. A bécsi hitelezők védegylete, azt hiszem, így hívják, átalakult pomp-fünéberre, amely nem foglalkozik egyébbel, csak magyar kereskedők ravatalozásával. A börzén minden délelőtt ekzekutálnak s a pénzemberek csodálkozva néznek egymásra. Azon csodálkozik az egyik, hogy a másik él még; de a másik még

jobban csodálkozik rajt, hogy az egyik is él. Ha valaki az utcán nagyon siet, meg se kérdezze tőle, hogy hova, hova, mert biztos, hogy csödbe megy az illető. Á, megszüntek azok a szép idők, mikor minden ember pénz után szaladgált, a hitelezőit kapacitálta, a váltóit prolongálta, szóval küzdött a létért. Budapesten Darwin hagyatékának egyik felét megütötte a guta. Mit, létért való küzdelem ? Ez nincs. Most, ha lejár a váltó, ha kong a határidő, az emberek szépen lehajtják a fejüket és mennek a gilotin alá. Emlékszik maga a francia forradalomnak azokra a képeire, amiken kurta kis szekerek vitték a szép hosszunyaku mágnásokat *Samson* mester *plein-air* műhelye felé ? Ha emlékszik, vegye tudomásul, hogy ez játszódik le minden reggel városunkban. Csak éppen az emberek nem tudnak róla, vagy nem akarják tudomásul venni. Itt a rémuralom, de nem vesszük észre, mert a rémurakat sem ismerjük. Azelőtt hirtelen jött az ilyesmi. *Krachnak* hívták és a magyar gazdasági életnek körülbelül minden tizedik esztendőben volt egy ilyen *krachja*, amely után a cseléd-szerzők ismét cselédeket szereztek, a hordárok hordtak, a pertliárusok ismét pertliztek. Mert a *krach* előtt mindegyik egy-egy sarokházra tett szert, ki az *Andrássy-uton*, ki a *köruton*. A *krach* aztán visszarugta őket, ahogy mondják, az élet mélységeibe. De most már *krach* nincs, illetve nincs egy nagy *krack*, amely után kezdődik a romok eltakarítása és az újabb építkezés, hanem, mint a rosszindulatu földregéseknel, egy év óta mindennap ludböröz a föld háta és lerázza magáról a legszebb és legrégebb czegeket. Angliában van főpecsétör, de a magyar kereskedelemben és ipásban már van egy nagy fekete tábla, a táblán kis szegek — mint a hotelek portási fiülkéjében — és jönnek a kereskedők és iparnokok s halkán beadják a kulcsot a kis ablakon át a főkulcs-ör kezébe. Aki nem halt meg tegnap, az meghal holnap, de biztosan nem éli túl a holnapután. Vannak akik a világ végéről beszélnek a magyar glóbusz számára, s a tatárjárás és a mohácsi vész csak jelentéktelen incidensek ahhoz képest, ami most történőben van. Hogy is mondják a történetírók, mikor *XV. Lajos* uralkodása alatt a népről beszélnek ? A nép nyomora már minden elképzelhető felülmúlt. Igen, ma is felülmúlt. A nép már ott tart, hogy nem iszik annyi pálinkát, amennyire az államnák szüksége volna. Tudja-e, mit jelent ez ? Mert a nép már régen lemondott az emberséges élet összes feltételeiről. Rosszul lakott, rosszul ruházkodott, rosszul táplálkozott, de az utolsó percekig jól ivott. Most ennek is vége, s talán nem tévednek, akik azt hiszik, hogy 1913 január elsején a nap már föl sem kél a keleti égboltozaton. Minek sütné egy végképp kijózanodott nép ránczosbőrü hasára, minek sütné egy országra, amelyben a nincs már annyira konszolidálódott; hogy csak ő van, minden egyéb tengődik csupán. A nép nem iszik pálinkát s a magyar államvasut harmadosztályu kocsikat járat az ő gyorsvonatain. Mit gondol, miért ? Mert az utóbbi hónapokban csak az első osztályban utaztak az emberek, kizárólag szabadjegyesek, főispánok, képviselők és ujság-

írók, s a második osztályt a fene se vette igénybe. Gyorsan el kellett tehát rendelni a harmadik osztályt, nehogy be kelljen szüntetni a forgalmat. Az idők jelének vegye azt is, hogy a balatoni vendéglősök összeültek és kimondták, hogy jövőre már olcsóbbak lesznek. Érezték, hogy a bőr, ami az idén a kezükben maradt, visszavonhatatlanul az utolsó, s hogyha valamit nem csinálnak, jövőre akár ki is ihatják a Balatont, senkisem akar majd megfürödni benne. Ah, ami pénzük még szeptember elsején volt az embereknek, azt kiadták iskoláskönyvekre, s ami még azonfelül maradt, azon egy pikolót ittak abban a legujabb ragyogó pesti kávéházban, amely sietett kinyitni kapuit, mielőtt a magyar világegyetem bemondaná a nagy fajeramtot. Ez a pikoló éppen akkor érte el a maximumot, mikor a gazdasági hőmérő a minimumra zuhant. Tudja, mit mondanak? Hogy a színházak pénztárosnői nem ismerik már az embert, s az igazgatók állandóan Brahm Emlősök című kötetéből mutogatják nekik, hogy milyen az ember (homo sapiens), hogy ha véletlenül mégis eljönne jegyért egy, a pénztárosnő segítségért ne kiabáljon. Primadonnák tánczolnak és énekelnek s a jegyszedők méla undorral tapsintanak egyet a felvonás végén. Ők is érzik, hogy nemsokára vége a komédiának, a függöny utoljára megy össze, s hogy amikor egészen-egészen vége lesz az előadásnak, akkor a páholyokból a koporsóba tolongó elegáns emberek már borraivalót sem fognak adni kabátjuk fölsegítőjének. Csak én örülök, mert én végignézem az egész hatalmas temetést, s mikor a nagy kocsin már mindenki el lesz helyezve, felülök a bakra, pattantok az ostorral és kikocoztatom az egész társaságot a kellemes fekvésű rákosi temetőbe. Parancsol még valamit gazdasági életünkről?

— Köszönöm. Majd feltámadás után.

Gábor Andor.

IDŐSZERŰ RIGMUSOK.

Ősz.

Mostanában járok az őszebe,
Vínnyogya, írva, kergetőzve,
És fázom.

Mindig így lesz ez? bugva kérdem,
S a nadrágom reszket a térdem,
Ugy fázom.

E gyakori nedves időben
Sok hurut támad a tüdőben,
S ez kínos.

Mi zeng felém? ah, köhögés az...
A hangulat prizniczes és asz-
Pirinos.

Isten az őszt nem tartja féken,
A legöregebb ember nékem
Jelenti:

Hogy nem emlékszik ilyen ősze,
Se ő, se akármelyik őse,
Se senki.

Eső esik mindennap délbe,
És délután sem hagyja félbe,
Sem este.

Az ég mint egy konflis szürkéje,
Olyan himpókosan szürkére
Van festve.

Ó Kisfaludy. Sándor bátyám,
Ki legény vagy a költők gátján,
Jó rimfi:

Neked még volt tavasz, nyár, ős, tél,
Te ebből köteteket főztél,
Mint Himfy.

Ujabb költők, ti most az ókért
Kalendárium-danolókért
Lakoltok.

Hát koszoruitok' lépve
Csukjátok be, kartellbe lépve
A boltot.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

Czimképünk. Pár év előtt, amikor a nők választójoga még elegánsabb szamovárokból sem forrott s az egész agitáció egy-egy bujósdi revü verbungosaiban élte ki magát: Andrassy Gyula, a gálás miniszter azzal ültette le feminista vendégeit a jogok előszobájában, hogy nem a politikát félti a nőktől, hanem a nőket a politikától. Azóta kicsit megváltozott a világ, — nem mintha a nők hozzáromlottak volna a politikához, vagy megfordítva, mintha a politika felfinomodott volna a nőkhöz, se erről, se arról nincs szó, se erre, se arra nem volt szükség — mindössze az történt, hogy legitimálni akarják a nők és a politikák konkubinátusát; végre a parlamentek vajmi gyakran a bou-doïrok határozatának a végrehajtó kezei... Mért ne adhatnák le a nők maguk ezentul azt a szavazatot, amit most a férjek, apák és fiuk adnak le — helyettük. S ha ma még némi szarkazmussal »hölgyek forradalmának« nevezik e nemi jakobinizmust, — bizonyos, hogy rövidesen a nők forradalmává dagad... A propaganda komolyanvehetőségéért és sikeréért jótállhat mindenki, aki a vezérkart... üsd fel a czimlapot... megnézi: csupá nagyon nivós, nagyon okos és nagyon komoly nő, s semmi okuk sincs visszautasítani azt se, hogy ott, a nők választójogi kongresszusán csak az urnői filantrópia transzponálódik át a nagypolitikába. Minden szabadságmozgalom filantrópia, — s Lukács Lászlónak bizonyára elborult a lelke, a mikor a helyzetre való tekintettel egy koronányi jogot se jegyezhetett — a jótékony célra.

* * *

D Az új egyetemi polgár. A kis főherceg nagyon szimpátikus ifju. Magyar iskolákat járt, az anyanyelve félig magyar s érdeklődéssel olvassa az íróinkat is. A művészetnek azzal áldoz, hogy pompás fotográfiákat készít, pálmás parkrészeket, egyedülálló, melanchólikus sziklákat, amelyeket a repkény fut be. Most egyetemi polgárrá lett. Fekete indexet kapott, mint a

többi polgár, amelyben a rektor kisebb pecsétjével igazolja, hogy beiktatták az Alma Mater hallgatói közé. Semmi kivételt se tettek vele. A származási ive neki is vörös. Csak éppen nem kellett tolongania abban a beiratási kintókamrában, amelynek sánczait régi időkben vasbotokkal vertük. Nem gorombáskodtak a dekanátus hivatalnokai se. Egy szerény miniszteri tanácsos futott lelkendezve a rektorhoz bejelenteni. Hogy egész úgy fogadják, mint a többi egyetemi polgárt, a rektor kifényesíttette a kilincseket, vörös szőnyeget terített eléje, szalónkabátban, tüzelő füllel várta. Az egyenlőségének végleges kidomborításával pedig aznap az egyetem ünnepe két órával késett. Mindez igen helyes és bölcs dolog. Hiszen a tudomány előtt, ugyebár, mindnyájan egyenlők vagyunk.

* * *

4 Kvasz András gyufája. Kvasz Andrásnak, amilyen szvatoplukul hangzik a neve, olyan keservesen magyaros volt az a kissé népies mozdulata, amelylyel végigrántotta a pilótanadrágon a »masinát«. Azt a masinát, ami rövid tüzet ad ugyan, de mégis elég hosszú egy rövidröptű másik masina elégetéséhez. Szegény Kvasz András becsületesen dühbe jött és a csongrádi baleset után végleg leszámolt azzal a repülőgéppel, amelyekkel csak leesni lehet. Hány ilyen elégetni való szép kis repülőgép-intézmény van ebben az országban, ami épp olyan hasznavehetetlen, mint Kvasz András gépe volt, és hány ilyen becsületes és őszinte dühbe gurulásra lenne itt szükség, hogy végre rászánjuk magunkat a velük való leszámolásra. Hány gyufának kellene itt serczeni, hogy végre tisztán lássuk, mennyit is ér hát csakugyan ez a mi egész kultúránk! Egy hasznunk mindenestre lenne belőle. Fellendülne a magyar gyufagyártás.

* * *

* Kevés a foka. Az utóbbi években egymásután húzta ki a főváros a földből az iskolákat, a hatemeletes ragyogó palotákat, gőzlifttel, villamos tintatartóval, aranygalléros pedellussal és kőverre hizlalt néptanítókkal. Mindennel ellátta, felszerelte ezeket a nagyszerű intézményeket és most mégis baj van velük. Rossz az akusztikájuk, konganak. És ennek oka nem valami mérnöki hiba, hanem egyszerűen az a tizezer gyerek, amelyik mint minusz szerepel az ideai beirókönyvek kimutatásaiban. Kevés a gyerek az iskolában, legalább a fővárosban tizezerrel kevesebb, mint tavaly volt, és ennek az oka semmiestre sem az, hogy sok a tanító, hanem hogy sok a gond, a nyomoruság, a házbér, az uzsora, a hávi részlet, a házmester és mindezzel szemben csak a pénz kevés, a pénz a legkevesebb. De hogy ennek így kell lenni, az nem is olyan megdöbbenő. A pedagógia körül mindig kell valami bajnak lenni, — hiába: quem dii oderunt; eddig a tanító volt kevés, most pedig a tanítványok fogyatkoztak meg. Csak azt tudnánk legalább, ki az, aki segíteni tudna ezen a legujabb hiányon?

* * *

4 Társadalmi erkölcs. Ó finom és raffinált huszadikszázbéli morál, te édes, te drága, e héten megint lehuztad magadról kissé a szájszi fátyolt s csak tapintatosságodat dicséri az a nagy sietség, amelylyel magadra kaptad helyette azt a kávéházból elemelt átmeneti kabátot, amelynek zsebéből három havi fogház kandikál ki a példabeszédbeli szegény ifjura. Arra a szegény ifjura, aki miután a becsület rögös és havi harminczöt forintot jövedelmező útjára lépett, végül is kénytelen volt belátni, hogy: nem érdemes becsületesnek lenni, ami különben a jelen esetben igazán nem pusztába kiáltó szó. De egy szegény ifju magától nehezen jönne rá ilyesmire, ha nem segiténé egy anonim levél, amely megsugja a főnök urnak, hogy a

szegény ifju a multban egy évig az állam kőszáján élt. És még ez sem lenne elég, ha a főnök ur szigorú redőkbe nem vonná homlokát, amely redők után már csak az igazán sajnálomfőlirattal ellátott kirepülés következik. Ettől a ponttól pedig már a vak is látja azt az átmeneti kabátot, aminek nemcsak a korai ősz miatt kellett belejárnia a szegény ifju történetébe, hanem azért is, mert a mi társadalmunk komisz és utolsó erkölcsét egyszer a maga tiszta piszokságában látta meg egy — most már még szegényebb — ifju.

* * *

— Külügyi láz. Ha másért nem, a tömeg-psziche szempontjából is érdemes figyelemmel kísérni, hogy vágtatnak elébe a magánvélemények az eseményeknek. A külpolitikáról van szó, amely néhány héttel ezelőtt még csendesen folydogált a belpolitikai rovat alatt, míg egyszer az ellenzéki hangadó el nem kiáltotta magát: »a mai ideges külpolitikai viszonyok között...« Erre a jámbor emberek, akik azelőtt csak a politikát és választásokat olvasták, nyitva felejtették a szájukat: ideges... külpolitika, ejnye, ejnye. Akkor már megindultak a suttogások, kezdtek emlékezni, hogy milyen szigorú az új sorozási szabályzat, s még jobban csóválták a fejüket. Lassanként nem csodálkoztak rajta, hogy a külpolitika a legvastagabb folyóvá dagadt a másik oldalon, most érezhetővé vált, hogy miért bukott meg annyi bank, És Társa, hogy dőltek el a kisemberek, mint a gabonaszálak a földek szélén. Ma már nem lehet bemeni a kávéházba: mindenki szében szorongatja a pénzt, titokzatosan összeráncsolja a homlokát, mint aki jól van informálva, eljegyzések köttetnek és bontatnak, utolsó csókok czuppannak: a félelem ideges motorjával mindenki belehajszolja magát az utolsó gondolatba, amit kimondani nem mer ugyan, de éjszaka vele hál s reggel azzal ébred. A külpolitika egyelőre sokkal lassabban folyik még, mint ahogy a félelem anticzipálja, sőt nem lehetetlen, hogy sokan sajnálni fogják, ha a béke mégis győztes marad: végül valami csalódáshoz hasonló állapot marad vissza, mert a favorit másodiknak jön az emberiség nagy futtatásán.

* * *

D Czája, Lurich, Czyganiewicz Zbisko. »Ugy-e ismersz?«... kérdezik ezek a hős urak, akik a héten hosszú felhívásokkal választ és viszonválaszt intéztek egymáshoz a sajtóban. Gyönyörű olvasni önzéletes hetvenkedésüket. Csak egy díjbirkózó írhat ilyen hosszú mondatokat, csak neki lehet annyi szuszsa és ilyen aczél-tüdeje. Én Czája János... Én Lurich György... Én Czyganiewicz Zbisko... Reátok vicсорitom a fogaimat, amelyek közt egy halálra való díjbirkózó vérgődik, bepaprikázva, megszóva, eczetben és olajban. Czája testvért tavaly úgy letette az orosz atléta, mint egy pölyhöt. Ma azonban mégis tajtézik, mennydörög, záporzik. Néha *pluralis majestaticus*-ban is beszél. Akárcsak egy hős az Iliászban. Állj ki a gátra Ajax, te pipogya rongy, te korhelykedő, te kutya-pofájú, velem a »jól-fel-láb-vertezett« és »sokcselű« achájjal, hogy a Hadeszbe küldjem lelkedet s a dögkeselyűket hizlaljam göthös testeddel. Az ember ősi mértéke a testi erő. Alig hiszszük, hogy a díjbirkózók olvasták Homéroszt. Mégis pont olyan stílusban feleselnek egymással, mint a görög hősök. Egy naiv eposz folyik a szemünk előtt.

* * *

V Köpösdý önéletrajza. »Darwin, Weismann, Haeckel, Ribot stb...« Így kezdi Köpösdý Dezső, a tiz év előtti egyetemi hős. Az *Est*-ben minap megjelent önéletrajzát, melyet egy legjelesebb magyar íróhoz küldött. Köpösdý azóta már egész csendes ember, a darwini elmélet sem használ neki most már, nemhogy

a krónikás igazságra élesedett tolla lenditene rajt valamit, mégis — a halottaknak tartozó fagyos őszinteség nevében — vegyük egész komolyan dr. Köpösdy karrierjét, amelyet ő magyar daczczal és oktondi pózokkal irányított a revolver felé. A tulton-
tul terhelt agy minden ködös aspirációja élt benne öntudatlanul ebben a balladai életü emberben, aki — lássék bár ellentmondásnak — sajátos öntudatossággal csinálta a dolgait. És annyi szeretettel, ahogy ő a maga egészen kiskaliberü életfölvonásait szcczenirozta, ahogy hangosságával és megható fontoskodásával aláhuzta egy-egy sikerét, tömeghódítását, nagyszerü ügyvéd, kiváló politikus és helytálló polgár lehetett volna. Igaz: egyéb nem is, de mennyire el kell szomorodni, látván ezt a telivér magyar temperamentumot, a tipikus magyar szüklátás és kicsinyesség béklyójában önmagától megtorpanva és kivégezve. Az őszinte önbolondítás botlik itt az őszintétlen önbizalomba. A vivör, aki huszonnégy párbajban fölülmaradt, egy derüs reggelen hirtelen meglátja, hogy az ellenfelek vékony kardjai mivé tehették volna őt; megérzi, hogy a képviselőház, amely annak idején — az ő szavai szerint — őtána ricsajlott, ma egy kijózanodott és komoly végzetesség, s hogy a tiz év előtti antiszemita és klerikális hecczek ma már egy nevetésre sem érdemesek. »Ki látott sirni?« — ezt kérdi az egykori ifjusági vezér önéletrajza végén. »Ugy szerettem az életet, hogy végét vetem, mert azt gondolom, már lenne idő, hogy majd alkudni vón kedvem...« Ez a beteg és ferde érzékenység, még ha terheltség gyümölcse is, naiv szüzekre emlékeztet, akik nem akarnak az ifju szerelmében osztozkodni. Valóban: a szegény Köpösdy az egész életet akarta volna, mindent magának, bántotta a komoly, férfias csönd, örökös lárma kellett neki. Szegény kis pupos hős, szegény kis neuraszténiás szerelmese a magyar örületnek!

SZINHÁZ.

Hoffmann meséi. A szövegekönyvnek az a fontosabb része, amelyet lát a közönség, a dialógusokat rendszerint ugysem érti meg, — mondotta Barbier és a szerzői utasításokba, zárójelek közé, rejtette el a darab sikerének titkát. Nagy karmesterek is lelkesedtek e fantasztikus szerzőért, első színházi diadalát mégis egy rendezőnek köszöni. A szerzői utasítások, szintelen és zavaró mondatok a könyvben, kivéítve a színpad sötétjébe, mint titkos aknák, káprázatos tüzijáték, ugy jelennek meg. A második császárság dus és buja, luxuriöz fantáziája tükröződik a librettóban, mesterségesen fokozott életritmusa és láza, amely még nem fáradt ki a gyönyörben és a változatok sokaságát és sokféleségét kívánja. Szerelmek, nem minden perverzus iz nélkül (egy baba, egy kokott és egy haldokló leány Hoffmann szerelmei); irodalmi emlékeink és a hozzáfűződő hangulatok (Klein Zaches, mint ballada); német diákpincze, bursiköz jókedv, párisi soirée pazar pompája, velencei karnevál, menüett és koloratur-ária, parfüm és vér, párbaj életre-halálra barkarolkisérét mellett és egy biedermeier-szoba Schumann-hangulata és borzalmi kísértetek, hipnotizálás, csodaorvos és egy tuberkulotikus halál: ime a seregszámla, amelylyel a librettista figyelmünk meghódítására törekszik. Barbier a nagyopera számára dolgozott. Ő le merte írni a nagyszerüségüket, félelem nélkül, hogy a valóságban, a kisebb színpadok lehetőségein fantáziájának varázsló-ereje megtörik. Offenbach már óvatosabb volt. Operett-komponista létére tudta,

hogy a fokozások, a drámai kitörések ereje nemcsak a zeneszerző fantáziájának a gazdagságától függ, hanem attól is, hogy a kreáló művész orgánuma meddig terjed és a primadonna milyen mértékben tehetségtelen. Éppen ezért a sikert nem teszi függővé az előadók kivételes képességeitől. Amit leir, az »fekszik« és pompásan »szól«. A hatást, amennyire ez egyáltalán lehetséges, szinte függetleníti az előadótól. Ez magyarázza, hogy zenéje kevésbé jó előadásban is élvezhető. A Népopera legrszébb estéje volt a Hoffmann meséi premiérje. A siker főtényezői ezek: Márkus Dezső dirigált, Adler Adelina, ő volt a három női szerep személyesítője, és Maria Labia alakításának némely feledhetetlen mozzanata mellé dekoratív gesztusokat és uj megfigyeléseket sorakoztatott, Pajor Ödön maszkja a harmadik felvonásban, és Pázmán Ferencz, ki meggyőzően szemléltette a színpadon a rutin értékét, amelyet tetézt egyéniségének kedvességével és kellemességével.

Művészet.

M. kir. művészet.

Jó öreg Állam bácsi, ugy látszik, megunta a szakadozott mundért, amelyet bizony visel már egynéhány évszázad óta. Megunta a poros íróasztalokat, a zöldfüggönyös aktaszekrényeket, a vasmosdót, a foltos irodai kabátot, a lehetetlen otromba stempliket, sőt még a pénzeket is, amelyek idáig csak azért voltak szépek, mert még olyan pénzt nem találtak ki ezen a világon, ami nem volna szép. Állam bácsi ellenben ugy akarja, hogy a pénz ne csak azért legyen szép, mert pénz, hanem önmagában véve is, és legyenek szépek a bélyegek is, meg a bírák köntöse és a hivatalok, szóval az állam egész külső ábrázata. Állam bácsi vénségére hiu lett, ledobja a régi rongyokat, amiket becsülettel hordott kora ifjuságától késő vénségéig, és felcicco-mázza magát, mint egy házasodni készülő, fiatal gavallér.

Hát hiszen ideje is volt, mert rongyosabb, szánalomraméltóbb, kopottabb koldus már aligha volt a világon, mint Állam bácsi. Avagy bizonyitgassam ezt bővebben is? Gondolj csak a telekkönyvi hivatalokra, nyájas olvasó, gondolj a fakerítésre, amely mögött a »korlátolt« bíróság ítélkezett, gondolj az adótárnok ur nagy porcellántintatartójára, a nyullábra, a postahivatalok olajos, undorító asztalaira, gondolj vissza mindazokra a pillanatokra, amikor valamely hivatalos helyiségbe léptél, és nem kell erősítgetnem előttd, hogy a legművészietlenebb faktor ebben az országban a művészet pártolására oly nagyon hivatott állam. Az ám! Mert a művészetpártolás is aktaszereleg megy, és arra senki sem gondol, hogy egy miniszteri tanácsos asztalához már egy prokurista csak igen nagy nógatásra ülne le. Most kezdenek gondolkozni ezeken a dolgokon, a harapós és kellemetlen állam ábrázatának kivasalásán. Most akadt néhány lelkesebben gondolkodó vezető tisztviselő és most lépett akcióba — igen örvendetes módon — az Iparművészeti Társulat is, mint a közélet formai szépségének leghivatottabb öre. Valami tehát mégis csak lesz, ha igaz. Egyelőre talán: szépek lesznek a bélyegek, a pénzek, a bírói talár, talán a községházak is, sőt még, ha az Iparművészeti Társulat finom gondolata testet ölt, megszületnek a céljukhoz és hivatásukhoz méltó eskető-szobák is.

Uriasszony csakis Brázay-féle pipereszappanokat használ!

A bélyegek! Emlékezem a szép pirosakra és zöldekre, azokra, amelyeken vasutak vannak, vagy az automobil, azokra, amelyek a déli klíma csodálatos álmait lopják az ember szívébe, azokra, amelyeket olyan szívesen, távol messzi dolgokra gondolva, nézegettem az albumomban. A bélyegeiről ismertem Texast, meg Nicaraguát és a Marquesas-szigeteket, gyönyörűeket gondoltam róluk és álmotam róluk, mert szép bélyegeik voltak és én akkor a bélyegeiről ítélt meg a nemzetet. És hidd meg, nyájas olvasó, Texasban vagy a Marquesas-szigeteken most is száz és száz, ezer meg ezer ember van, aki csak a bélyegeiről ítéli meg Magyarországot. De hogyan ítéli meg? Mit gondol a párnán nyugvó koronáról, a turulról, a gémes kutról, amelyet nem is lát, amelyről azt sem tudja, hogy micsoda? Nyilván nem gondol semmit, hanem eldobja a bélyeget és eldobja vele együtt a négy folyó földjét is. Mert éppen az a különös a dologban, hogy ez a kis, néhány négyzetmilliméternyi papiros ott messze, valahol a földgömb másik oldalán az egész magyar államot képviseli. Az izlést, a méltóságot, az artisztikumot, mindent, ami egy darab papirosra reáfér. És ezért az államnak, mikor így a saját képére és hasonlóságára bélyegeket nyomtat, nagyon vigyázni kellene arra, hogy ezek a papirok ne meséljenek róla kellemetlen és csunya dolgokat. Ezért kellene szép bélyegek, protekció, panama nélkül készült elsőrangú bélyegek, amelyek magukon hordják a magyar artisztikus érzés vonalait, színeit és formáit, amelyek olyanok, mint egy kemény, zengő magyar szó, amelyet a nyelv minden szépségével, minden tömör hangzásával konditunk bele a messze idegenbe.

És szép pénzek is kellene, művészi formájú, szemnek is értékes pénzek, már csak azért is, mert botrányos dolog izléstelen, sablonos ábrázolásokkal csufítani el a nemes érczet. Azonfelül azonban: a pénz reprezentatív jellege még sokkal világosabb, mint a bélyegé. Vagy nem hirdeti-e, erővel és tisztán Anglia világhatalmát, szolid, komoly méltóságát a tömzsi, megfontolt angol font? És Franciaország minden gráciája, az esprit, a lángelméket termelő szellem és a csacska szemtelenség nem ütköznek-e ki egészen határozottan azon a pénzdarabon, amelynek egyik oldalán a bájos, lenge »Semeuse« veti el a genialitás magvát, a másik oldalon pedig a francia kakas kukorékol a világba? Mit mond ezzel szemben a magyar ötkoronás? Brrr... gondolni is rossz reá. Szép pénzek kellene, szép magyar, sőt diszmagyar pénzek. És ha már a diszmagyarnál tartunk, szép talárok is kellene, művésziek és méltóságosak, amelyeken alperes és felperes azonnal meglássák, hogy itt a legfőbb hatalomról, az államról van szó. Mindig példát kell mutatnia ennek a legfőbb hatalomnak, az öltözködésben csakugy, mint a butorzatban, amely idáig egészen egyenlő volt a fegyházakéval. Ezen kell változtatni elsősorban, nem lehet, hogy szegény, remegő felek, akik aggódó és figyelő lélekkel szippantanak magukba minden impressziót, amit a hatalmas állam feléjük küld, ezekkel az impressziókkal csak rondaságot és piszkot szívjanak be. És nem embernek való állapot az sem, hogy a bájos menyasszony, amikor szemlesütve, kis szívében titokzatos álmok miriádjával rebeget el az igent, a következő pillanatban egy tintafoltos, szakadt asztalon írja alá a jegyzőkönyvet és jövődő boldogságának első percét egy rideg siralomházban élje végig. Eskető-szobák kellene, puha, finom, művészi eskető-szobák, amelyek boldogságról, szépségről, a világ, az élet derűjéről beszélnek. A többiről ugyis eleget beszél majd az élet!

Jean Preux.

Nemzeti Szalon. Nagyon lehangoló dolog, amikor in memo-riam kell írni egy művésztől, aki fiatal volt, tehetséges volt, s akivel fiatalság, tehetség, minden egyszerre ment el, hogy soha többé vissza se jöjjön. Nagyon lehangoló dolog mérleget csinálni egy ember oeuvrejéről, aki nem ott akarta befejezni a munkát, ahol az félbeszakadt, s aki soha többé nem tudja megcsinálni azt, amit akart. Vajjon felsorolja-e az ember az erényeit? Hiszen amugy se használnak már semmit. Vagy reámutasson a hibáira? Minek; soha többé nem fogja őket kijavítani senki. Kár érte, kár Illés Antalért, mert valószínűleg, sőt bizonyosan alkotott volna jóval többet, jóval jobbat, mint amiről most a hagyatéka kiállításán a közönség tudomást vehet. Legalább ezt a feltevést támogatják azok a kvalitások, amelyek az exotikumok alatt előtűnedeznek. Az exotikumok alatt, amelyek először elfogják az ember látását és inkább csak Mexikóról beszélnek, mint a művésztől. Persze, ez a fiatal piktor elment egy idegen világba, új ég, új föld, új színek, új emberek közé, s az az anyag, amit most a Nemzeti Szalonban látunk, ennek a messzi kirándulásnak az első benyomása. Az első impressziók, amelyekben éppen azért inkább csak a külsőségek uralkodnak. De egészen biztos, hogy később lekoptak volna ezek is és kinyiladozott volna a művész lelkében mindaz a tapasztalat, amit nem az etnográfia, hanem az artisztikum terén szerzett. Szomorú, hogy a halál nem várakozott erre az etapera és csak egy csomó reménységet hagyott itt a beteljesedés reménysége nélkül. — A Nemzeti Szalon kiállításának egyébként nagyon szüksége volt erre a reménységre, mert ami rajta kívül van, az egészen reménység nélkül való. Régi nevek érték nélkül, új nevek érték híjján. Nagyon sok dilettantizmus, semmi művészet, kár beszélni róla. Sándor József, a festő, és Beszédes László, a szobrász, a megemlíteni való kivételek.

IRODALOM.

Noteszlevelek.

I. Esős, őszi délután került a kezembe egy régi könyv, amit egyszer gyerekszízzel és gyerekszízzel olvastam. Gyönyörű könyv volt. Ugy emlékeztem rá vissza mindig, mint valami ritka és finom parfüm illatára, amiben elmúlt boldog napoknak emléke szállong. Milyen idegen most. Akkor nagyobb volt, a betűi jobban csábitottak az olvasásra, s födelén a sárga szín olyan volt, mintha mindig rásütött volna a nap. Most fakó és színtelen. Talán mert az ablakon kopog a szeptemberi eső? Fölöttem az első oldalt, olvasni kezdem. Milyen naív, idétlen, döcögő mondatok. Akkor csengtek, mint hajnalban az acél a kovács üllőjén, visszhangosan zendültek a szavak, tizenöt esztendő távolán át hallottam ezt az echót, és most, mintha egy fogatlan öreg ember dörögne a fülemben, unalmasan, álmosan hallgatom rekedt kelepelésüket. Tovább lapozok. Ismerős vidék, ismerős emberek, a történetük valamikor jobban érdekelt a magam életénél, de most mégsem tudom olyan melegséggel fordítani feléjük az érdeklődésemet. Ó, hisz ez itt a valmy-i malom, a hátrálót vereti a braunschweigi, Kellermann ágyuinak füstje uszik az égen, — és az ember szíve megfájdul a rossz mondatoktól, az unalmas mesétől és beigért pointetől. Nem mondom meg a könyv címét, mindegy. Egy könyv, amit régen olvastam, amilyen száz meg száz van s amit most csak a véletlen hozott elém. Egy kicsit elszomorodva teszem félre és a többi szép és nagyszerű könyvre gondolok, amiket

**Alkalmi ékszer-
árak kaphatók: SCHÖN GÉZA** ideiglenes helyiségében **Budapest, Egyetem-u. 11. sz.**

főlemlegetünk az emlékezés óráiban, amiket te is olvastál, ő is olvasott, s amikre úgy gondol mindenki vissza elérzékenyülve, vágyakozó áradozással, mint az apjára, akinek sirján már hervad a fű. Régi gyönyörű könyvek, régi örömtől ragyogó fátyola mögött? Kisasszony, ne olvassa el újra az első Jókai-regényt, ami megrikatta. Ne, még a Jókai-regényt se. On revient toujours... de kisirt szemmel jövőnk újra vissza.

2. Szeretik a könyvkatalógusokat? Nekem a legkedvesebb olvasmányaim. Czeruzával a kézben, óraszámra böngészni a címek és nevek tömegében. Néha megmozdul a czeruza és az ember »kipipáz« egy könyvet: ezt megveszem... ezt is... itt is van egy. Egy ilyen kipipázott könyv után jobban megismerem azt, akit sohasem láttam, mint akivel nap-nap után találkozom. Ez a legbiztosabb érettségi bizonyítvány, föltéve hogy a vizsgázót nem sugták ki. Most, ősz elején sűrűn röpködnek ezek a zöld- és fehérablás füzetek, ezek az irodalmi verebek, amik azonban kissé tulságosan hasonlítanak egymáshoz. Külföldi katalógusok minden évben hoznak újat, ha ugyan egészen meg nem ujulnak. Nálunk még mindig ugyanaz a műsor, ami tizenöt év előtt volt. Alig egy-két új név, új cím. És a különböző katalógusokban csak a sorrend, a beosztás különböző. Ugyanazok a könyvek mindenütt, a barbár diszművek, a »kapható három koronás részletre« című gyűjteményes vállalatok, Heine dalai, Amor és Psyche és Róptében a nagyvilág körül, az összeg előre való beküldése esetén portómentesen. Hát csakugyan olyan kevés magyar könyvet irt az a negyven-ezer modern magyar költő, vagy a kiadókban van a hiba? Vagy talán bennem, aki évről-évre elolvastam a könyvárjegyzékeket, már kívülről tudom őket? Valahol el van temetve az eb, de csak úgy, mint a Fliegende találos képeim. Aki nem sajnál egy kis türelmet, hamar rábukkanhat.

3. A racionalista mese megint kísért. Egy pedagógus száll mellette sorompóba, és meg kell hagyni, alaposan elintézi a kérdést. Szigoruan és pontosan megvonja a határokat, amiken tulcsapogni nem szabad, és mindjárt be is mutat egy-két helyben készült mesét, erkölcsi tanulsággal és a mértéken fölüli bornirtsággal együtt. Az ember nem tudja, hogy ki csaphatta így be ezeket a természettudományos mesékkel fenyegetőző urakat és hölgyeket, mert lehetetlen, hogy több ember külön-külön magától jöjjön rá ugyanarra az ostobaságra. Hagyják csak békében a jó öreg Andersent, Grimmet és a többieket, és ne féltsék olyan nagyon a gyerekeket a tündérektől. Hogy mennyi a valóság és mennyi a mese, arra ugyanis elég korán rájön mindenki, ne segítsenek ebben még az iskolák is.

Carpaccio.

Jaroslav Vrchliczky, a cseh Kiss Józsefe hatvanéves korában meghalt. Vajjon hányan érzik nálunk a veszteséget? Hányan tudják, hogy ez a sok mássalhangzóból álló név a modern európai líra egyik legnagyobb és legtermékenyebb zsenijét jelöli? Itt Magyarországon, ahol a cseheket csak a napilapok politikai rovatából ismerik, vajjon hányan tudnak arról, hogy Petőfit, Aranyt, »Az ember tragédiájá«-t ő tolmácsolta a távoli szláv szíveknek? Egész költői pályafutása oly tiszta és ájtatos volt, mint egy reformáció-korabeli prédikátoré, aki az élet megszépítését tűzte ki célul. Francia tradíciókon — Victor Hugo és Leconte de Lisle versein — nevelkedett a zárt, művészi formák, a nemes érzelmi harmónia és a fönséges emberi pátoz mesterévé. Az a harminczhárom kötetnyi poéma, amit negyven év alatt összeirt, a meggazdago-

dott kulturájú, szenzibilis huszadik századbeli ember evangéliuma lehetne. Művészet — Szerelem — Halál: ezek karakterizálják költészete témaköreit és ezek voltak ama fix pontok, melyek között munkás élete oly harmónikus tempóban keringett. Valami messiási emberszeretet és világmegértés hevitette sorait sötétpirosra, és rímei között mintha a lélek egész érzelmi skáláját hallanók muzsikálni. Jambikus ritmusaiiban a munka gyönyörűsége ujjong és önkénytelenül is reichenbergi műhelyszobákra és fűrgekező rumburgi textil-iparosokra gondolunk, amikor ezeket a verseket olvassuk és megértjük azt a nagy szolidaritást, amit az egész cseh nemzet érzett iránta, és megértjük azt a mélységes szomorúságot, amit halála okozott. A legnemesebb és legszorgalmasabb munkás dőlt ki a sorból...

Praeludium. Két egészen fiatal pesti csodálkozó ember adta ki néhány versét ezzel a címmel. Még egy verseskönyv a sok között, amelyek máról-holnapra jönnek és holnapról-holnaputánra megfakulnak, mintha már egy emberöltő szemei fakították volna el. A két fiatal csodálkozó: Rudas Zoltán és Gács Demeter. Rokonlelkek ők, mert mindketten könnyen szédülnek, mert egyképpen tulságosan sokra becsülik a színeket, s mert ugyanaz a bizonytalanság a hangjuk. Csak a Gács Demeter szegénylős elkívánczozása derüesebb és idegenebb tájakra, csak ez ad okot arra, hogy ennek a könyvnek egy szives sóhajt áldozunk. Ez a versíró ember csupa beteges képleteket sziv magába, kétségbeejtően távolra markol mindig, és már szinte féltjük önmagunkat az oktalan felfigyelmezéstől, amikor egy tulságosan vékony és beteg hangból megtudjuk, hogy a lábadozás már a küszöbön áll, talán már csak egy kis napfényt, vagy egy tiszta percet vár, s akkor... akkor... Fiatal és kezdő versírókról azt szokták irni, hogy könyvük egyelőre csak ígélet, sémmit más. Gács Demeter kis könyve halk, félénk ígélet. De ennek az ígéletnek a beváltásában neki magának kell a legerősebben hinnie!

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Sajátkészítményü valódi francia mellfűzők a legjobb és lelegegánsabb kivitelben, ugyszintén nap- és esernyők, férfi- és női boternyők nagy választékban jutányos árak mellett csakis a szoliditásáról elismert régi Brand Sámuel (Királyutca 16.) áruházában kaphatók. E cég gyártmányai az idei párisi, római és londoni nemzetközi kiállításon a legnagyobb kitüntetésben részesültek.

A jó tanács mindenkor kellemes. Az utazó közönségnek ajánljuk, hogy minden utazás alkalmával néhány doboz valódi Tay-féle sodeni ásványpasztillát vigyen magával, melyek minden apróbb és nagyobb kellemetlenségtől bennünket megóvnak.

Gyermekek bélhurutja és az ellene való védekezés. Kimerítő statisztika hiteles adatai szerint, az első gyermekév halálozásainak 60—70%-a az emésztő szervek megbetegedéseire esik. Hogy ezek a megbetegedések a hibás táplálkozásból erednek, nem szorul bizonyításra. Ezért adjunk tejtáplálékot a gyermekeknek; csak hogy olyat, amelyik nem bomlik, a melynek állandó összetételét sem hőmérsék, sem helyi viszonyok megváltoztatni nem képesek; az alpesi tejből készült abszolút csiramentes, abszolút tápláló becsü és sohasem bomló Nestlé-lisztet.

A Rex-czipők kitünő formájuk és igen kellemes külsejük által az egész országban tért hódítottak, úgy hogy aki kényelmesen akar járni s a csinos lábbelire sokat ad, csakis Rex-czipőt visel ma. Kaphatók 12 korona 50 fillér és 16 korona 50 fillér egységárban Deutsch Antal cégénél Budapest, IV., Kecskeméti-utca 19.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.